

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research

Cilt: 14 Sayı: 77 Nisan 2021 & Volume: 14 Issue: 77 April 2021

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

AHMEDİ HAKKINDA BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ

A BIBLIOGRAPHY ESSAY ABOUT AHMEDİ

Emrah GÜLÜM*

Öz

XIV. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarında doğan ve XV. yüzyılın ilk çeyreğinin ortalarında vefat eden Ahmedî, Divan Edebiyatı ve Divan Edebiyatı Geleneği için kurucu; Anadolu Türkçesi açısından da köprü şair olması bakımından çok önemli bir yere sahiptir. İnişli çıkışlı bir hayat yaşamasına ve hem eğitimi için hem de eğitiminden sonraki şairlik hayatı boyunca çok fazla şehir gezip, çok fazla hâmiye intisap etmesine rağmen şiirleri, aruzu kullanımı, mazmun yaratımı konularında her zaman öncü olmayı başarmıştır. Sadece şairliği ile değil, aynı zamanda tarihçi, hekim, bürokrat ve alim kimlikleriyle de ön plana çıkmayı başaran Ahmedî, gittiği her yerde saygı görmüş çok yönlü bir insandır. Bu önemine uygun olarak da kaleme aldığı eserleri kendi döneminde ve sonrasında defalarca istinsah edilerek elden ele dolaşmış; günümüzde ise eski edebiyat çalışmalarına çok sık konu olarak hakkında yüzlerce çalışma yapılmıştır.

Günümüz teknolojisinin de ilerlemesiyle yapılan bu çalışmaların takibi bir hayli güçleşmeye başlamış; bu nedenle de bibliyografya çalışmaları önem kazanmıştır. Bu doğrultuda da Fuzûlî, Bâkî, Nâbî, Şeyh Gâlib gibi büyük şairlerin bibliyografyaları daha önce listelenerek yayınlanmıştır. Bu çalışmada da Divan şiirinin kurucu şairi olarak anılan ve en büyük şairlerden biri olarak kabul edilen Ahmedî'nin bibliyografyası hazırlanmıştır. Ahmedî'nin eserlerinin yazma nüshalarından başlayarak bugüne kadar Ahmedî hakkında yazılmış olan tezler, kitaplar, makaleler, bildiriler, ansiklopedi ve sözlük maddeleri ile yabancı dillerde yapılmış olan yayınlar bu çalışmanın temel konusudur.

Anahtar Kelimeler: Ahmedî, Bibliyografya, Klasik Türk Şiiri, Dîvân.

Abstract

Ahmedî, who was born in the middle of the second quarter of the 14th century and died in the middle of the first quarter of the 15th century, has a very important place in terms of being the founder of the Divan Literature and Divan Literature Tradition and a bridge poet in terms of Anatolian Turkish. Although he lived a bumpy life and traveled many cities both for his education and during his poetry life after his education, he became a pioneer in the fields of poetry, usage of prosody and the creation of concept. Ahmedî, who managed to stand out not only with his poetry but also with his historian, physician, bureaucrat and scholar identities, is a sophisticated person who is respected wherever he goes. In accordance with his importance, the works he wrote have been circulated many times in his own period and afterwards; and today hundreds of studies have been made about him as a very frequent subject of old literature studies.

With the advancement of today's technology, the follow-up of these studies has become very difficult; For this reason, bibliography studies have gained importance. Accordingly, the bibliographies of great poets such as Fuzûlî, Bâkî, Nâbî, Şeyh Gâlib were listed and published before. In this study, a bibliography of Ahmedî, who is known as the founding poet of Divan poetry and considered as one of the greatest poets, has been prepared. The main subject of this study is the theses, books, articles, declarations, encyclopedias and lexicon articles, and publications in foreign languages, starting from the manuscripts of Ahmedî's works.

Keywords: Ahmedî, Bibliography, Classical Turkish Poem, Dîvân.

* Arş. Gör. Dr., Anadolu Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ORCID: 0000-0002-0614-1002, emrahgulum@anadolu.edu.tr

GİRİŞ

Günümüz teknolojisinin de etkisiyle bilgiye ulaşma konusunda yaşanan kolaylık akademik çalışmalara da tesir etmiş; önceki yıllara nazaran akademik yayınların sayısı konusunda tabiri caizse bir patlama yaşanmıştır. Bütün akademik alanlarda da olduğu gibi edebiyat alanında, daha özele inerek eski edebiyat alanında da durum böyledir. Akademik çalışmaların nicelik bakımından artması, kendi alanları içerisinde çalışmalarını sürdüren araştırmacılar için son derece verimli ve zengin bir kaynak imkânı sunmaktadır. Ancak bu güzel ve faydalı yönlerinin yanında, akademik çalışmaların sayıca artması, bu çalışmaların takibi konusunda araştırmacılara zorluklar yaşatmaya başlamıştır. Bu takip zorluğunun üstesinden gelebilmek adına alana, konuya hatta kişiye özel bibliyografya çalışmalarının yapılması neredeyse zorunlu hale gelmiştir. Bu doğrultuda şimdiye kadar birçok alanda olduğu gibi eski Türk edebiyatı alanında da bu tarz çalışmalar yapılmış, konulara ya da şairlere özel bibliyografya çalışmaları kaleme alınmıştır. Bu çalışmada da daha önce kaleme alınan bibliyografya çalışmaları arasında olmayan ancak bu anlamda büyük bir eksiklik teşkil eden şair, hekim, tarihçi, bürokrat ve âlim Ahmedî'nin bibliyografyası hazırlanarak bu eksikliği gidermek amaçlanmıştır.

Bu çalışma genel hatlarıyla Ahmedî'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgilerin yer aldığı iki bölüm ile Ahmedî'nin kendi eserleri ve Ahmedî hakkında yazılan eserlerin kaynakça bilgilerinin yer aldığı bibliyografya bölümü olmak üzere üç temel kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda Ahmedî hakkında bugüne kadar muğlak ve belirsiz kalarak birçok araştırmacı tarafından farklı şekillerde yorumlanıp aktarılan bilgilere yeni veriler ve şairin kendi şiirlerinde verdiği ipuçları ışığında bakılarak bazı güncellemeler ve/veya tespitler yapılmıştır. İkinci kısımda Ahmedî'nin bilinen ve elde yazılı metni bulunan eserleri sıralanarak hepsi hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Üçüncü kısımda ise Ahmedî'nin eserlerinin tespit edilen yazma nüshalarının hangi kütüphanede/arşivde/veri tabanında ve hangi numarada bulunduğu bilgisiyle birlikte; daha sonraki yıllarda Ahmedî ve eserleri hakkında yazılan tezlerin, kitapların, makalelerin, ansiklopedi ve sözlük maddelerinin, sunulan bildirilerin ve yabancı dillerde yapılmış çalışmaların kaynakça bilgileri verilmiştir.

Ahmedî hakkındaki bilgilerin neredeyse tamamında mevcut olan muğlaklık ve belirsizlik, dönemin siyasi ve kültürel şartları ile şairin yaşam tarzı dikkate alındığı zaman makul bir durum olarak görülmektedir. Ancak divan edebiyatı ve geleneği açısından kurucu, Eski Anadolu Türkçesi'nin kullanımı konusunda da köprü bir şair konumunda olan Ahmedî'nin bu büyük öneminin ve kimliğinin yanında, neredeyse hayatının hiçbir noktasında ve hatta tam adının ne olduğu, eserlerinin neler olduğu konusunda bile araştırmacılar arasında bir birlik sağlanamamış olması kabul edilebilir bir durum değildir. *Ahmedî Divânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)*¹ başlıklı doktora tezinde ayrıntılı bir şekilde ele alarak netleştirmeye çalıştığımız bu bilgileri, burada bir kez daha kısaca zikrederek Ahmedî hakkında var olan muğlaklığı ortadan kaldırma konusunda bir adım daha atmaya istiyoruz.

1. ŞAİR AHMEDİ'NİN HAYATI

XIV. yüzyılın ikinci yarısı ile XV. yüzyılın ilk çeyreği içerisinde yaşamış olan ve Divan şiirinin en önemli şairleri arasında gösterilen Ahmedî hakkındaki bilgiler, ne yazık ki günümüzde fazlasıyla muğlaktır. Ahmedî ile ilgili yıllardır süregelen bu muğlaklığın sebepleri arasında, dönemin siyasi durumunun karışıklığı yanında, tezkire yazarlarından başlamak üzere, neredeyse Ahmedî ile ilgili bilgi veren her şair ve yazarın birbirinin kopyası çelişkili ve hatta yanlış bilgileri aktarmaktan öteye gidememiş olması da sayılabilir. Döneminin en büyük şairlerinden biri olmasının ve hem çağdaşı hem de gelecek kuşak şairleri çokça etkilemesinin yanında, bilgin, öğretmen ve bürokrat da olan; aynı zamanda Germiyan, Aydın ve Osmanlı saraylarında üst düzey şahsiyetlerin himayesine girerek saray ve çevresinde etkin bir karakter haline gelen Ahmedî'nin, günümüzde ne eserlerinin tam bir listesi yapılabilmemiş ne de hayatıyla ilgili ayrıntılar tam manasıyla tespit edilebilmiştir. Bu bilgi eksikliği öyle bir boyuttadır ki neredeyse hiçbir kaynak, bırakın hayatının ayrıntılarını, şairin tam adının ne olduğu konusunda bile bir fikir birliğine varamamıştır.

¹ GÜLÜM, Emrah (2021). "Ahmedî Divânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.

- **Adı**

Bugün elimizdeki hiçbir kaynaktan yola çıkarak Ahmedî'nin tam adının ne olduğunu kesin olarak ortaya koyamıyoruz. Ahmedî'den üç yüzyıl sonra yaşamış olan Kâtip Çelebî'ye göre şairin tam adı "Tacü'd-din İbrahim bin Hızır" iken; Kâtip Çelebî'den de iki yüzyıl sonra, 19. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olan Rieu şairin tam adının "Tacü'd-din Ahmet bin İbrahim el-Ahmedî" şeklinde olduğu fikrini ortaya atar. Şairler, yazarlar, tarihçiler ve araştırmacılar yıllarca bu iki versiyon arasında bir tercihte bulunarak ya da iki versiyon hakkındaki bilgileri verip bir tercihte bulunmayarak çalışmalarında şairin adından bahsetmişlerdir. Bunun dışında şairin adının en yalın hallerinden birini kullanan ya da herhangi bir bilgi vermeyip tercihte bulunmayanlar da olmuştur.²

Her ne kadar Kâtip Çelebî "Tacü'd-din" lakabının genellikle "İbrahim" isminden önce geldiğini belirtmiş olsa da yine Kâtip Çelebî'nin eseri olan *Keşfü'z-Zünûn*'da bu lakabın "Ahmed" adından önce de tıpkı "İbrahim"den önce kullanıldığı gibi kullanılabildiği izlenimi verilmiştir. Bu nedenle B. Flemming ve Tunca Kortantamer yazılarında bu durumu açıklayarak Kâtip Çelebî versiyonunun kesinlikle doğru olarak kabul edilemeyeceğini ve şair Ahmedî'nin tam adının şu anki bilgiler ışığında net olarak ortaya çıkarılamayacağını özetle belirtmişlerdir. Biz de Ahmedî'nin tam adının ortaya net olarak ortaya konamayacağı konusunda Flemming ve Kortantamer ile aynı fikirde olmakla birlikte, illa bir isim ortaya konulması gerekiyorsa, yeni kaynaklar ve bilgiler ortaya çıkana kadar, Kâtip Çelebî versiyonunun, en makul seçenek olmasından dolayı, kullanılabileceğini düşünüyoruz.

- **Doğum Tarihi ve Yeri**

Ahmedî'nin doğum tarihi konusunda eldeki veriler dahilinde herhangi bir kayıtlı bilgi bulunamamıştır. Şairin doğum tarihi, hayatının geri kalan bilgilerinden, özellikle de ölüm tarihinden devşirilerek elde edilebilmiş tahmini bir bilgidir. Mecdî'nin *Hadâiku's-Şekâik* adlı tercüme eserine koyduğu ekte, seksen yaşını aşkınken, h. 815 / m. 1412-1413 yılının sonlarında Amasya'da öldüğü belirtilen Ahmedî'nin (Ünver, 1983, 4), ölüm tarihinden geriye hesap edildiğinde, doğum tarihinin h. 735 / m. 1333-1334 yıllarına tekabül ettiğini söyleyebiliriz.

Ahmedî hakkındaki bilgiler arasında belki de en tartışmalı konu Ahmedî'nin nereli olduğu konusudur. Uzunca bir süre Germiyanlı (Kütahyalı) olduğu düşünülmüş; ismi, devlet kaynaklarına ve arşivlerine bile Germiyanlı Ahmedî olarak kaydedilmiştir. Fakat daha sonraki zamanlarda farklı araştırmacılar, farklı deliller sunarak ya da herhangi bir delil sunmadan Ahmedî'nin Amasyalı, Sivaslı, Tokatlı veya Uşak'ın Sivaslı köyünden de olabileceğini iddia etmişlerdir.

Ahmedî'nin Germiyanlı olduğu iddiası en yaygın iddiadır ki bunu destekleyecek çok fazla gerekçe vardır. Ahmedî'nin uzun yıllarını Germiyanlı beyliği sınırları içerisinde geçirmiş olması ve Germiyan beyine eser yazıp takdim etmiş olması; ayrıca kendisi gibi şair olan, *Hamza-nâme* ve *Kıssa-yı İskender* yazarı kardeşi Hamzavî'nin Germiyan sarayında Emir Süleymân'ın meclislerinde bulunup, Süleymân'ın musahipliğini yapmış olması bu gerekçeler arasında en önemli olanlarıdır. Ancak bu iddia Ahmedî'nin kendisi tarafından çürütülmektedir. Ahmedî, *Dîvân*'ın 225b varagında bulunan gazelinde, gurbette çektiği sıla hasretinden ve bu hasretin ona verdiği sıkıntılardan bahsetmektedir. Mevzubahis gazelin ilk iki beyti şöyledir:

Sabâ varurisañ Rûm'a selâm it benden ashâba
V'eger hâlum sorarlarsa haber virgil ol ahbâba
Ki sizden ayru düşîben giriftâr olalı Uc'a
Ta'âmum derd-i dil oldı şarâbum derd-i hûn-âbe (696/1-2)

Şair bu iki beyitte açık bir şekilde Rûm-Uç ayrımı yapmaktadır. Ahmedî, Rûm'u ashabının ve zamanında kendisinin yaşadığı memleket olarak görürken, Uç'u da oraya giderek ashabından ayrı düştüğü ve tabiri caizse gün yüzü göremediği gurbet olarak görmektedir. Bu beyitlerden yola çıkacak olursak öncelikle netleştirilmesi gereken konu Rûm neresi, Uç neresidir? Bu konuya Tunca Kortantamer şu şekilde açıklık getirmektedir:

² Ayrıntılı bilgi için bkz: Emrah Gülüm (2021). *Ahmedî Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)*. Basılmamış Doktora Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

"Rûm kavramı genel olarak Bizans ülkesini karşılarken, Ahmedî'nin yaşadığı çağda anlam daralmasına uğrayıp, çokluk Amasya, Sivas ve Tokat'ı kapsayan bölge için kullanılır olmuştur. Germiyan ve çevresi bu bölgenin dışında kalıyordu. Ahmedî'nin İskender-nâme'sinden alınan Beyazıt I ile ilgili aşağıdaki beyitlerde de bu durum açıkça görülüyor:

Rûm'dan Sivas ü Tokat'ı aldı ol
Canik'i alup Samsun'a geldi ol
Çünkü oldı ol dâhu feth ana
Döndü girü dâr-ı mülkinden yana
Tâ be hadd-i Antâliye şehri ü diyâr
Kâmusını feth itdi ol şehriyâr

Ayrıca Germiyan'ın da içinde bulunduğu Batı Anadolu'nun uzunca bir süre Uç olarak adlandırıldığını biliyoruz." (Kortantamer, 1980, 6-7)

Ayrıca yine Kortantamer'in aktardığına göre Ahmedî'nin eserlerinde kullandığı dil iddia edildiği gibi kendi bölgesi olan Germiyan ağzı değil, Kırşehirli Aşık Paşa'nunki gibi Karaman ağzıdır ki Kırşehir, bahsi geçen Rum bölgesi ile Karaman arasındadır.

"Divanından alınan beyitlerden anlaşıldığına göre Ahmedî kendisini Rum yani Amasya, Sivas ve Tokat bölgesinde kendi yurdunda, Uç'ta ise yabancı saymaktadır. Bu bilginin ışığı altında C. Brockelmann'ın sözleri de anlam kazanıyor. Ahmedî ile Âşık Paşa üzerinde dil araştırması yapan C. Brockelmann Germiyanlı sandığı Ahmedî'nin, eserlerinde, kendi bölgesinin ağzı olan Germiyan ağzını değil, Karaman ağzı olan Âşık Paşa'nın ağzını edebiyat dili olarak kullandığını belirtmeye gerek duyuyor. Âşık Paşa'nın doğduğu yer olan Kırşehir'in Karaman ile adı geçen Rum bölgesi arasında olduğu düşünülürse, Ahmedî'nin Germiyan ağzı değil Âşık Paşa ağzı ile yazıştı anlamlıdır.

Bu arada J. Matuz'un duyurduğu gibi 16. Yüzyılda Seyfi Çelebi'nin Ahmedî'den "Rûmî" diye söz ettiğini de eklemek gerekir." (Kortantamer, 1980, 7)

İkinci iddia yukarıda bahsettiğimiz gibi Ahmedî'nin Uşak'ın Sivaslı köyünden olduğu yönündedir. Bu iddia İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya aittir. Ancak Uzunçarşılı bu iddiasına herhangi bir dayanak noktası göstermemiştir. Bu iddiayı Alim Yıldız şu şekilde çürütmektedir:

"Şairin Germiyanlı olduğu iddiasının bir nedeni de günümüzde Uşak iline bağlı olan Sivaslı ilçesidir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1888-1977), Ahmedî'nin Germiyan-Uşak'ın Sivaslı ilçesinden olduğunu kaydeder. Sivaslı'nın ilçe olma tarihi 1953'tür. 1918'den 1952'ye kadar nahiyedir. 1530-1556 yıllarını kapsayan Tahrir Defteri kayıtlarında Kütahya ilinin Uşak kazasına bağlı bir köy olarak kayıtlıdır Sivaslı. Bir şairin köyünün adıyla anılması da pek rastlanan bir durum değildir." (Yıldız, 2018, 16)

Bütün bu bilgilerden yola çıkıldığı zaman, açık ve net bir şekilde anlaşılıyor ki Ahmedî Germiyanlı yani Kütahyalı ya da o dönem Kütahya'ya bağlı olan Uşak'ın Sivaslı köyünden olmadığı gibi, kesin olarak Rum bölgesindeki (Tokat, Sivas, Amasya) bir ildir.

Şairin Tokatlı olduğu iddiasına sadece Yaşar Akdoğan'ın yazdığı Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi'nde bulunan Ahmedî maddesinde rastlamaktayız. Bu maddenin hemen girişinde

"Şair, hekim, tarihçi. Asıl adı İbrahim, lakabı Taceddin, baba adı da Hızır'dır. Doğum yeri bilinmemekle beraber aslen Tokatlı olması muhtemeldir." (Akdoğan, 2008, 168)

şeklinde bir bilgi bulunmaktadır. Ancak bu bilginin kaynağı hakkında bilgi verilmemiştir. Bunun dışında şairin Tokatlı olduğuna dair ikinci bir iddia veya iddia sahibi elimizdeki bilgiler ışığında tespit edilememiştir.

Ahmedî'nin memleketine dair en önemli iddialardan biri de şairin Sivaslı olduğudur. Latifi, Tezkire'sinde şairden bahsederken "Sivas'tandır" ifadesini kullanır. Gelibolulu Mustafa Âli ise "Sivas vilayetinden idüğüne şüphe yoktur" (Yıldız, 2018, 17) diyerek Ahmedî'nin Sivaslı olduğuna dair kayıt düşmüşlerdir.

2 Mayıs 2018 tarihinde Cumhuriyet Üniversitesi'nde yapılan Ahmedî Sempozyumu'nda şairin memleketine dair farklı deliller ortaya konarak, Ahmedî'nin nereli olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Alim Yıldız'ın sunduğu "Ahmedî'nin Memleketine Dair" adlı bildiride, yukarıda bahsedilen deliller sunulmaktadır.

şairin Germiyanlı olmadığı kesinleştirilmiştir. Yıldız, şairin memleketi hakkındaki ihtilafı bilgileri yineleyerek öncelikle bir diğer iddia olan Amasya şikkini elemiş, bunun gerekçesi olarak da şöyle bir açıklamada bulunmuştur:

“Amasya, o devirdeki ulaşım şartları dolayısıyla Sivas yolu üzerinde olan bir şehirdir. Sivaslı bir kişi eğer batı taraflarına gidecekse bu yol Tokat, Amasya ve Samsun üzerinden deniz yolu ile gerçekleşmektedir. Sivas'a gelecek kişi de deniz yoluyla Samsun'a inecek, Amasya ve Tokat güzergâhını kullanarak Sivas'a ulaşacaktır. Ahmedî'nin Amasya'ya geldiği dönem Sivas'ta karışıklıkların ve yıkımın olduğu dönemlerdir. 1398'de Kadı Burhaneddin'in ölümüyle Osmanlı devletine bağlanan Sivas bundan iki yıl sonra Timur'un istilasına uğramış ve Timur tarafından büyük bir yıkıma uğratılmıştır.” (Yıldız, 201, 17)

Yine aynı bildiriye Yıldız, bir tercih yapılacaksa bu tercihin Sivas'tan yana kullanılması gerektiğini savunmuştur. Bu duruma da şu şekilde açıklık getirmiştir:

“Bu durumda Germiyanlı olmayan Ahmedî için iki ihtimal bulunmaktadır; Amasya veya Sivas. İki şehir arasında tercih yapacak araştırmacı, esasında kaynakları da tercih edecektir. Faik Reşad mı yoksa Ahmedî'ye en yakın tezkire yazarı Latifi mi? Tunca Kortantamer mi, Gelibolulu Âlî mi? Ve yine bizim bütün kaynaklarımızı enine boyuna inceleyip Osmanlı Şiir Tarihi gibi devasa bir eser ortaya koyan Hammer mi Faik Reşad mı? Dikkat edilirse hem Latifi hem de Âlî şair için “Sivaslı'dır” ifadesi yerine “Sivas'tandır” ve “Sivas Vilayetindedir” ifadelerine yer vermektedirler. Kaynak açısından baktığımızda Latifi de Mustafa Âlî de şaire en yakın kaynaklardır. Faik Reşad, İsmail Hakkı Uzunçarşılı ve Tunca Kortantamer bu iki kaynak yanında çok yenidir ve tercih noktasında da ikincil kaynaklardandır. Sonuç olarak şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Şair Ahmedî Sivaslıdır. (Yıldız, 2018, 18)

Ahmedî'nin memleketine dair son ve delili olduğu varsayılacak tek iddia, şairin Amasyalı olduğu iddiasıdır. Yukarıda bahsettiğimiz gibi Faik Reşad, Bursalı Mehmed Tahir, Hüseyin Hüsameddin Yasar, İsmail Hami Danişmend ve Tunca Kortantamer şairin Amasyalı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ahmedî'nin Amasyalı olduğu iddiası Faik Reşad'a (1851-1914) aittir. İsmail Hami Danişmend de Ahmedî'nin memleketi konusunda herhangi bir kaynak vermeden *“Sivaslı olduğuna âit bir rivayet de mevcut olmakla beraber, hakikatte Amasyalı olan bu büyük âlim ve şairin...”* (Danişmend, 2011: 192) diyerek Ahmedî'yi Amasyalı ilan etmiştir. Kortantamer de *“Yeni Bilgilerin Işığında Ahmedî'nin Hayatı”* adlı makalesinde öncelikle Amasya iddiasının kaynağını açıklamış, sonra da Faik Reşad'ın verdiği bilgileri özetleyerek, bu bilgilerin eksikliğinden bahsetmiştir.

“19. yüzyılın sonunda, hem Latifi'nin hem de Âlî'nin Ahmedî ile ilgili görüşlerini bildiği kesinlikle belli olan F. Reşad “Eslâf”ında yeni bir kentin adıyla ortaya çıkar: Amasya. F. Reşad aynı yerde, Ahmedî'nin kendisiyle tanışıp görüşmüş olan tanınmış bilgin İbn Arapşah'ın Ukûdu'n-Nasîha adlı eserinden Ahmedî ile ilgili bazı sözleri olduğu gibi aktardığından, bu yeni yer adını da oradan almış olabilir. F. Reşad durumu açıklığa kavuşturmadığı ve Ukûdu'n-Nasîha ne yazık ki bugün elde bulunmadığı için F. Reşad'ın Amasya'yı nereden çıkardığını bilemiyoruz. Daha sonra Bursalı M. Tahir'in F. Reşad'ı doğruladığını ve H. Hüsameddin'in de Ahmedî'yi Amasyalı saydığını görüyoruz. (Kortantamer, 1993, 5)

Kortantamer bu konuyu netleştirmek için gerek *Leben und Weiltbild des altosmanichen dichters Ahmedî unter Besonderer Berücksichtigung seines Diwans* adlı Almanca hazırladığı doktora tezinde, gerekse de daha sonra kaleme aldığı yukarıda bahsi geçen makalesinde, şairin şiirlerinden deliller sunarak, onun Amasyalı olduğunu ileri sürmüştür. Kortantamer'in ileri sürdüğü bu iddia, Ahmedî'nin memleketine dair ileri sürülen iddialar arasında bir kanıtı dayandırılan tek iddiadır. Ancak yine de temkinli davranan Kortantamer, bu konuya şöyle bir açıklama getirmiştir:

“Latifi'den başlayarak, günümüze kadar gelen bu bilgilerin ortak özelliği, hiç birisinin inandırıcı belgelere dayanmayışdır. Sivas, Germiyan ve Amasya'dan birisini seçenler seçmelerini derli toplu, güvenilir ve benimsenebilir değerlendirmeler yoluyla yapmıyorlar. Biz de, Ahmedî'nin doğum yerini kesinlikle belirleyecek belgeler bulduğumuzu ileri sürebilecek durumda değiliz, ama bir iki noktayı bir araya getirip değerlendirdiğimizde, ilgi çekici bir görünüş ortaya çıkıyor.” (Kortantamer, 1993, 6)

Kortantamer'in Amasya iddiasının dayanak noktası, *Ahmedî Dîvânı'nın* 231b varagında yer alan gazeldir. Kortantamer, bu gazelde geçen bazı ifadelerin tasavvufi altyapısının yanı sıra, Ahmedî'nin

hayatıyla ilgili bazı nüanslar içerebileceği konusunda birtakım varsayımlar sıralamış ve şairin memleketiyle ilgili nihai fikrini söylemiştir.

“Ahmedî, Divan’daki bir başka şiirde:

Niçe kim rûzigâr eskir benüm ışkum olur tâze
Ne rencüme nihâyet var ne hod derdüme endâze
İ binüm derdümi göre n’olsar hâlümi soran
Ser-encâmum n’olasıdur kıyâs eyle ser-âgâze
Cemâlün vasfıyla Ahmedî nazmı safâsından
Amasiye urur ta’na bugün Mısır ile Şîrâz’a

diyor. Şiirden Ahmedî’nin yaşlılığında Amasya’da bulunduğu açıkça görülüyor, ayrıca sonumuzun ne olacağını başlangıca bakarak anla, diyen beyitte, dinî ve tasavvufî anlamların yanı sıra, şâir, Amasya’da başlayan yaşamının Amasya’da son bulacağını da anlatmak istemiş olabilir.

Bu arada akla gelen bir soru var. Mehmet Çelebî’yle arasının pek kötü olmadığını şiirlerinden anladığımız, çok yaşlanmış bulunan Ahmedî, ömrünün son yıllarını neden Germiyan’da değil de, Batı Anadolu’dan –o devirdeki ulaşım durumu göz önüne alınırsa– çok uzakta bulunan Amasya’da geçirmiştir. İnsanların genellikle yaşlılıklarında, doğup büyüdüğü yerlere duydukları özlem bilinen bir duygudur. Ahmedî’de bu duygunun etkisi altında kalmış olabilir.

Bütün bu düşüncelerin sonucu olarak, Ahmedî’nin doğduğu yerin Germiyan değil, Rum bölgesi olduğunu, bu bölge içinde de Amasya’nın akla yakın gelmesi gerektiğini sanıyoruz.” (Kortantamer, 1993, 7-8)

Tüm bunlardan başka bizce dikkate alınması gereken bir gerekçe de Timur’un Anadolu ve bugünkü Orta Doğu topraklarında meydana getirdiği yıkımın şair Ahmedî’nin psikolojisini harap etmiş olmasıdır.³ Ahmedî, özellikle Bağdad, Halep ve Şam illerinin Timur tarafından yerle bir edilmesine çok içerlemiş hatta bu yıkımdan dolayı psikolojisi bozulmuştur. Bu durumu da şiirlerinde defalarca belirtmiş ve bu şehirlerin başına gelen felaketten dolayı duyduğu üzüntü ve sancıları beyitlerine açık açık işlemiştir. Ancak Ahmedî’nin bu şehirleri ziyaret edip etmediği hususunda elimizde net bir bilgi yoktur. Haliyle ziyaret edip etmediği bile meçhul olan, fakat belli ki şairin kendisini manen yakın hissettiği bu şehirlerin yıkımından duyduğu üzüntüyü bu kadar derin bir şekilde şiirlerine defalarca aktarmışken; yine Timur tarafından Bağdad, Halep ve Şam’dan bile daha beter hale getirilen ve şairin memleketi olduğu iddia edilen Sivas vilayetinin *Ahmedî Dîvânı*’nda bir kere bile bahsinin geçmemesi normal sayılabilecek bir durum değildir. Ahmedî gibi duygusal ve ömrü boyunca kendisine, tutunacak bir dal ve intisap edecek bir hâmi arayan bir şairin, memleketi Sivas olsaydı, Timur’un Sivas’ta yarattığı bu yıkım, aynı Bağdad, Halep ve Şam yıkımlarında olduğu gibi, şairin beyitlerinde yer bulmalıydı.

Ahmedî’nin Amasyalı olduğu konusundaki iddiamıza bir başka dayanak noktamız da *Dîvânı*’nda kullandığı yerel ağızlara ait birkaç sözcüktür. *Ahmedî Dîvânı*’nda geçen “sindik” ve “ânaru” sözcükleri TDK Ağızlar Sözlüğü’ne göre Amasya dolaylarında kullanılan yerel ağza özgü sözcüklerdir. Bahsi geçen sözlüğe göre;

Peykânı ohuñuñ ki deler kûh-ı âheni
Salsun hasûd cânna sindik bigi*ıztrâb (79/VII-6)

...

N’ola sindik bigi hasmı iderise ıztrâb
Çün şehüñ havfından eriyüb añâ*irdi ıztrâr (24/54)

beyitlerinde geçen “sindik” sözcüğü Amasya dolaylarında “civa” madeni yerine kullanılan bir sözcüktür. İkinci olarak;

Ne yidi nûrdur ol kim felekden añarudur
Cemî’-i encüme ol yididen gelür envâr (21/13)

³ Ayrıntılı bilgi için bknz: GÜLÜM, Emrah (2021). “Ahmedî Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.

beytinde geçen “aňaru” sözcüğü de yine aynı sözlüğe göre Amasya-Erzurum hattı boyunca “öte, öte taraf, öteye, ileriye doğru, öbür taraf” anlamlarında kullanılan bir sözcüktür. Ahmedî'nin sayıca az da olsa Amasya ağzında yer alan birkaç sözcüğü *Dîvân*'ında kullanmış olması, O'nun, Amasya ağzına bir şekilde aşına olduğunun bir göstergesi sayılabilir. Zaten Ahmedî'nin *Dîvân*'ında kullandığı dilin Germiyan ağzı değil de Karaman ağzı olduğundan ve Karaman'ın Germiyan ile Rum bölgelerinin arasında yer aldığından yukarıda bahsetmiştik.

Özetlemek gerekirse, yukarıda bahsedilen muhtelif bilgiler ve iddialar neticesinde şair Ahmedî'nin Amasyalı olduğunu akla yatkın buluyor; ilerleyen zamanlarda ortaya çıkabilecek yeni deliller ve bilgiler sayesinde bu iddiamızın kanıtlanmasını ya da çürütülerek kesin bilginin ortaya çıkarılmasını umuyoruz.

• Eğitimi ve Hayatına Dair Diğer Ayrıntılar

Kaynakların hemen hemen hepsi Ahmedî'nin ilk eğitimini Anadolu'da, ailesinin yanında aldığından ve daha sonrasında yüksek eğitim alabilmek için Mısır'a gittiğinden bahsetmektedir. Tunca Kortantamer bu bilgiyi Taşköprüzâde ile Kâtip Çelebi'ye dayandırdıktan sonra Ahmedî'nin eserlerinde Mısır seyahati ile ilgili bir bilgi bulunmadığını ancak Kadı Burhanettin, Molla Fenârî, Hacı Paşa, Şeyh Bedrettin gibi tanınmış çağdaşlarının çoğu da öğrenimlerinde aynı yolu izledikleri için bu seyahat bilgisinin doğru olabileceğini (Kortantamer, 1993, 8) belirtmiştir.

Mecdi Efendi, Âşık Çelebi, Hasan Çelebi ve Gelibolulu Âlî, Ahmedî'nin Mısır'da Şeyh Ekmelüddin el-Babartî'den (öl. 1384) ders aldığı aktarmaktadırlar. Şeyh Ekmelüddin, Ahmedî'nin Mısır'daki öğrencilik yıllarında gerçekten de Kahire'de müderrislik yapmaktadır. Ayrıca Şeyh Ekmelüddin, Hanefî mezhebinin temel eserlerinden sayılan el-Markınânî'nin kitabı *Hidâye*'ye şerh olarak yazdığı *Înâye*'si ile ün yapmıştır. (Ersoy, 2003, 25) Ahmedî de *Dîvân*'ının 188b varacağındaki bir beytinde kendisinin Hanefî mezhebine mensup olduğunu ifade etmektedir:

Bi-gayr-ı dîn-i Hanîfi ko cümle edyânı

Dileriseñ ki saña rahm eyleye rahmân (64/29)

Bütün bu bahsi geçen bilgiler, Mecdi Efendi, Âşık Çelebi, Hasan Çelebi ve Gelibolulu Âlî'nin de aktardığı gibi Ahmedî'nin gerçekten de Mısır'da Şeyh Ekmelüddin el-Babartî'den ders aldığı kanıtlar niteliktedir. Ahmedî, Şeyh Ekmelüddin'den İslâmî ilimlerden başka tıp ve geometri sahalarında da esaslı bilgiler edinir ve daha sonra “devrinin şâir-i pür-ma'ârifî” unvanını alarak Anadolu'ya döner. (Temizel, 2018: 110)

Şairin Mısır'daki hayatına dair bir başka anekdottan ise ilk olarak *Şekâik*'te bahsedilmektedir. Daha sonra yapılan bütün çalışmalarda da bu anekdot küçük değişikliklerle aktarılmıştır. Buna anekdota göre;

“Ahmedî, Hacı Paşa ve Molla Fenârî birlikte Mısır'a ilim tahsiline gitmişler. Burada karşılaştıkları bir şeyhe ileride ne olacaklarını sormuşlar, Şeyh de Âşık Çelebi'nin ifadesiyle onlara: “Hacı Paşa'ya dir ki sen ‘ilm-i tıbbâ işigâl idersin ve Fenârî'ye dir ki sen iktibâs-ı envâr-ı ‘ulûm ile ke'en-nâr ‘alâl-‘ilm işigâl idersin ve niceleri senden süyûl-i selâmet ihtidâ için cırâg uyandırurlar. Ve Ahmedî'ye dir ki sen şî'irle tazyî-i evkât idersin ve ‘ulûm-ı külliden firâg idüp fûnûn-ı cüz'îye iltifât idersin.” (Demirbilek, 2000, 19)

demiş ve öyle de olmuştur. Bu hikâye Gibb'den Reşad'a, Ergun'dan Akalın'a, Süsheim'dan Tahir'e, Köprülü'den Banarlı'ya, Pekolcay'dan Uzunçarşılı'ya, Babinger'den Björkmann'a kadar pek çok araştırmacı tarafından aktarılmış ve hatta yorumlanmıştır. Ancak Kortantamer'in bu hikâyenin gerçekliğine dair şüpheleri ve hatta itirazları vardır. Kortantamer'e göre Ahmedî ve Molla Fenârî'nin medrese arkadaşlığı yapmaları bir yana Mısır'da görüştükleri bile ihtimal dahilinde değildir. Aynı şekilde Ahmedî'nin Mısır'a öğrenime geldiği yıllarda Hacı Paşa'nın Kalavun'un kurduğu hastanede başhekim olduğu için Ahmedî ile Hacı Paşa'nın da medrese arkadaşı olamayacağını ve bu hikâyenin de sembolik anlamda olması gerektiğini belirtmektedir:

“Hikâyenin gerçeğe uygunluğu araştırılmadığı için, bir yanılgıdır sürüp gidiyor. Ahmedî ve Molla Fenârî'nin medrese arkadaşı olmak şöyle dursun, Mısır'da görüşmüş olabileceklerini bile sanmıyoruz. Daha 1350'de Molla Fenârî dünyaya gelirken, 1334'ten önce doğmuş olan Ahmedî onaltı yaşını aşmıştı, Molla Fenârî Mısır'a gitmeden önce Karaman'da öğrenim gördüğüne göre, o süreyi de işin içine katarsak, on, onbeş yaşlarındaki Molla Fenârî ile otuz yaşlarındaki Ahmedî'nin yüksek öğrenimi

birlikte gördüklerini kabul etmek gerekir. Bu, Ahmedî'nin ya ilk ya da yüksek öğrenimine çok geç başlamış olması demektir. Ahmedî'nin eserlerinde olsun, kaynaklarda olsun böyle bir gecikmeyi gösteren ya da düşündürdüren bir iz bulamadığımız gibi; Molla Fenârî'nin Mısır'da öğrenime başladığı yıllarda Ahmedî'nin Anadolu'ya döndüğünü anlatan bazı işaretler vardır.

Ahmedî'nin Hacı Paşa ile ilişkisine gelince, B. N. Şehsuvaroğlu, Süheyl Ünver'in arşivine dayanarak, bunun olamayacağını söyleyip, Ahmedî'nin öğrenime geldiği yıllarda, Hacı Paşa'nın çoktan Kalavun'un kurduğu hastahane başhekim olduğunu ileri sürüyor.

Bizce bu durumda, yukarıdaki hikâyeyi sembolik olarak ele alıp, yorumlamak daha doğrudur. Sanırız bu hikâyenin olduğu yıllarda Ahmedî başarılı bir şâir, Hacı Paşa ünlü bir hekim ve Molla Fenârî büyük bir bilgin sayılmaktaydılar. Hikâye yalnızca onların bu yanlarını vurguluyor." (Kortantamer, 1993, 9-10)

Ahmedî'nin Mısır'da ne kadar süre kaldığı, ne zaman Anadolu'ya döndüğü, döndükten sonra nerelere gittiği ve ne yaptığı konusunda çok az bilgiye sahibiz. İlk olarak Taşköprüzâde ile Kâtip Çelebî'nin belirttiği ve sonrasında 19. ve 20. yüzyıl araştırmacılarının neredeyse hepsinin kabul ettiği bilgiye göre Ahmedî, Mısır'dan dönüşünü izleyen yıllarda Germiyan Beyi Süleymân Şah'a intisap etmiştir. Buna karşılık Nihad Çetin'in 1951'de Konya'da bulunduğu, Ahmedî'nin olduğunda kuşku bulunmayan *Mirkâtü'l-Edeb*'in önsözünde, kitabın İsa Bey'in oğlu Hamza Bey için yazıldığı söylenir. Çetin, bu Bey'in Aydınolu Fahrüddin İsa olduğuna inandığından, Ahmedî'nin Mısır'dan dönüşü ile Osmanlı sarayına gidişi arasında geçen sürede yalnızca Germiyan değil, Aydın sarayında da bulunmuş olabileceği (Kortantamer, 1993: 11) sonucunu çıkarmak mümkündür. Ahmedî'nin Mısır'dan ayrılıp Anadolu'ya geliş tarihi Kortantamer'in varsayımlarına göre;

"Ahmedî'nin Mısır'dan döndükten sonra yaşantısının önemli bir bölümü konusunda da çok az şey biliyoruz. Mısır'da ne kadar kaldığı belli değilse de, gerek o yıllardaki medrese öğreniminin süresi, gerekse Kadı Burhaneddin, İbn Arapşah gibi o yıllarda yirmi bir yirmi iki yaşlarında medreseyi bitirdiğini bildiğimiz kişilerin varlığı, Ahmedî'nin normal koşullarda, yirmi yaşı biraz aşkın, aşağı yukarı 1354 yıllarında, öğrenimini tamamlamış olarak Anadolu'ya dönmüş olabileceğini gösteriyorlar. Aydın ve Germiyan saraylarıyla ilişkileri de onun 1360'larda Anadolu'da olduğuna işaret ediyor." (Kortantamer, 1993, 10-11)

Ahmedî'nin Anadolu'ya döndükten sonraki Aydın sarayına da uğramış olma ihtimali doğruysa, Ahmedî'nin 1354-1381 yılları arasında bir zaman diliminde Aydın sarayında bulunmuş olması gerekmektedir. Zira Germiyanolu Süleymân Şah için kaleme aldığı, 1388'de Süleymân Şah'ın ölümünden iki yıl sonra, 1390'da bitirdiği *İskender-nâme* eseri, şairin 1380'li yıllarda Germiyan sarayında olduğunun ilk kanıtıdır. İkinci kanıt olarak ise Ahmedî'nin *Tevâhî'l-Ervâh* adlı tıp eserini yazarken bahsettiği birçok tıbbî eser bulunurken, Hacı Paşa'nın 1381'de yazarak Aydınolu Fahrrettin Bey'e sunduğu *Şifâ'ü'l-Eskâm* adlı tıp eseri başta olmak üzere hiçbir eserinden bahsetmemiş olması gösterilebilir. Eğer ki Ahmedî 1381'den sonra Aydın sarayında bulunmuş olsaydı, Hacı Paşa'nın eserlerinden haberdar olması ve diğer şairlerin eserlerinden bahsettiği gibi Hacı Paşa'nın eserlerinden de bahsetmesi beklenebilirdi. Ancak bu durum gerçekleşmediği için Ahmedî'nin 1381'den önce Aydın sarayından ayrılmış olabileceği (Kortantamer, 1993, 12) kuvvetle muhtemeldir.

Ahmedî'nin Osmanlılarla münasebeti de diğer konular gibi belirsizliklerle doludur. Kaynaklarda Ahmedî'nin ne zaman Osmanlılara intisap ettiğiyle ilgili hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Araştırmacılar Ahmedî'nin Osmanlı sarayına geçişini, tahmin yoluyla, Süleymân Şah'ın kızını ve onun çeyizi olarak ülkesinin bir kısmını I. Bâyezîd'e verdiği tarih olan 1378'e; Süleymân Şah'ın 1390'daki ölümünden sonraya ya da Emîr Süleymân'ın 1400'lerde Timur tehlikesi baş gösterince Sivas'ı bırakıp, 23 yaşlarında yeniden Karesi, Saruhan ve Aydın bölgelerinin beyliğine gelmesine tarihlendirmişlerdir. Kortantamer, Ahmedî'nin eserlerini dikkate alarak yaptığı bir analiz neticesinde, şairin 1390'dan önce I. Bâyezîd'le bir münasebetinin olamayacağını belirtmiş ve böylece yukarıda bahsedilen ilk iki ihtimali çürüterek, Ahmedî'nin Osmanlılarla münasebetinin ancak 1400lü yıllara dayanabileceğini ifade etmiştir.

"Ahmedî Divanı'nda Germiyanolu Süleymân Şah için en az iki, Emîr Süleymân için otuz altı, Mehmet Çelebî için yedi, Şehzade Murat (I. Murat) için bir, Subaşı Şücâeddin Süleymân için bir ve kimliğini bilmediğimiz bir Ayas Bey için övgü şiiri yer alıyor. Buna karşılık, I. Bâyezîd için bir tane bile bulunmuyor. S. N. Ergun'un, Ahmedî, I. Bâyezîd için yazdığı şiirlerde, sonradan onun adını değiştirip, yerine başkasının adını koymuş olabilir, yolundaki sanısı geçerli sayılmaz. Ahmedî,

Germiyan Beyi Süleymân Şah'ın ölüm yılı 1388'de, ya da birçok araştırmacının sandığı gibi daha önce, I. Bâyezîd'in Germiyan Beyi'ne güvey olduğu 1378 yılında, gerçekten I. Bâyezîd'e katılmış olsaydı, bunca yıl yakın ilişkiler içerisinde bulunduğu ileri sürülen I. Bâyezîd için çok sayıda övgü şiiri yazardı. Bunlardan da hiç değilse bir ikisi elde kalırdı. Elde bu kadar kişi için yazılmış şiirleri varken, Ahmedî neden ille de I. Bâyezîd için yazılmış şiirlerden, bir tane bile bırakmamacasına onun adını kazısın?

Bunun yanında, Ahmedî'den söz ettiğini bildiğimiz kaynakların birinde bile Ahmedî'nin I. Bâyezîd ile ilişkisini gösterir bir iz yoktur. [...]

Bunlardan başka Ahmedî'nin bugün için kesinlikle elde olan sekiz eserinin pek çok sayıdaki yazmasından hiçbirisi eserlerinden birisinin bile I. Bâyezîd'e sunulmuş olabileceğini göstermiyor.

Ayrıca, Ahmedî'nin İskender-nâme'ye sonradan sokuşturduğu bilinen Dâsîtân-ı Tevârih-i Mülûk-ı Âl-i Osmân'da I. Bâyezîd devri ile ilgili bilgiler büyük eksiklerle doludur. Söz gelişi, ne 1396'daki Niğbolu Savaşı, ne de Bâyezîd'in birinci ve ikinci İstanbul Kuşatması yer alır. N. S. Banarlı'nın, bu eksikleri, politik durum gerektirdiği için ve o devirdeki karışıklıklar dolayısıyla yazılmamış olabilirler, yolunda açıklamaya çalışması inandırıcı değildir. Eserde benzeri pek çok olay anlatıldığına göre, özellikle büyük bir başarı ile sonuçlanan Niğbolu Savaşı'nın yazılmaması için hiçbir politik neden olamaz. Bu eksikliklerin geçerli olabilecek tek açıklaması vardır: Ahmedî, Osmanlı sarayında bulunmadığı için o yıllardaki gelişmeleri yeterince izleyememiş olmalıdır." (Kortantamer, 1993, 14-15)

Ahmedî'nin Osmanlı sarayına intisabının hemen başlarında vuku bulan Timur tehdidi, 1400 yılında Sivas'ın Timur tarafından alınması ve sonrasında da Irak ve Suriye üzerine giderek Halep, Şam ve Bağdad'ı yerle bir etmesiyle zirveye ulaşmıştı. Bu tehdidin büyüklüğü ve özellikle de kültür merkezi sayılan şehirlerde yarattığı tahribat, Ahmedî'nin şiirlerine üzüntü ve geleceğe dair korku olarak yansımıştır.

N'ola gönlüñ Rûm'ı yihulsa*Ahmedî

Çün yihıldı Şâm u Bagdâd u Haleb (151/7)

...

Şöyle kim yihıldı vü yahıldı Bagdâd ile Şâm

'Işkuñ eyle yihdı yahdı gönlümün Mısır'ın tamâm

Şâm u Bagdâd'uñ ser-encâmını çün gördüñ nedür

Tâ ser-encâm unudıla câm içelüm subh u şâm (551/1-4)

...

Hoş geçür eyyâmı cehd it kim seni aldamasun

Kim başa çıhdı yahûz kim çihûsar eyyâmıla

Şâm'ıla Rûm'ı kogıl n'olursa olsun fitneden

Key düriş sen zâyi' itme hîç subhu şâmıla

Bir iki ehl-i dilile sohbetüñi hâs it

'Âm ke'l-en'âmdur oturma hergiz 'âmıla (692/2-3-4)

gibi pek çok beytinden de anlaşılacağı gibi Ahmedî Timur'un yarattığı bu yıkıma bir hayli içerlemiş ve psikolojik olarak etkilenmiştir. Timur'un 1402'de Ankara Savaşı'nı kazanışından sonra Ahmedî'nin akıbeti kesinlikle bilinmemektedir. Ancak, önce Taşköprüzâde, sonra Âşık Çelebî, Hasan Çelebî ve Âlî'nin, sonra da araştırmacılarının çoğunun anlattığı, bir ara Nasrettin Hoca'ya da mal edilen meşhur hamam hikayesine⁴ göre, Ahmedî şakacılığı, hazır cevaplılığı ve keskin zekâsı yardımıyla Timur'un çevresinde

⁴ Âşık Çelebî'nin aktardığı rivayet'e göre; Timur ile Ahmedî bir gün hamamda sohbetlerdir. Timur, Ahmedî'den çevresindeki güzellere değer biçmesini ister. Ahmedî de sırayla "sım ü zer behâsı", "dünyâ behâsı", "cihân behâsı" diyerek güzellere değer biçer. Bu değer biçmelerden hoşlanan Timur, Ahmedî'den kendisine değer biçmesini ister. Ahmedî de Timur'a seksen akçe değer biçer. Timur "Be hey insafsız! Bu nasıl bir değer biçmediler? Benim yalnız belimdeki futa (peştamal) seksen akçe eder" deyince, Ahmedî "zaten ben de ona değer biçtim, yoksa sen iki pula değmezsin" der. Şairin cesaretinden etkilenen Timur, Ahmedî'ye saygı duyar ve yanında yer verir.

kendisine yer edinmiştir. Hatta, Âşık Çelebi ile Hasan Çelebi, Ahmedî'nin, Timur'a Amasya'da bir kaside sunarak, onun dikkatini çektiğini anlatırlar. (Kortantamer, 1993, 20)

Ancak bu bilgilerin ve rivayetlerin aksine, Ahmedî'nin *Dîvân*'ı da dahil olmak üzere hiçbir eserinde Timur'la herhangi bir yakınlığa dair iz bulunmamaktadır. Aksine *İskender-nâme* ve *Cemşîd ü Hûrşîd* mesnevilerinde Timur'a hakarete varan yergileri bulunmaktadır. Ancak yine de Ahmedî, eğer Ankara Savaşı'ndan sonra Germiyan'da kaldıysa, Timur'la karşılaşmış olabilir. Çünkü Timur'un savaş sonrasında Germiyan Beyi Yakub'a dört ay gibi bir süreliğine misafir olduğu bilinmektedir. (Kortantamer, 1993: 20-21)

Ankara Savaşı sonrasında Emîr Süleymân 1403 yılında Edirne'de hükümdarlığını ilan ettikten sonra, 1405 yılında Mehmet Çelebi'nin elinden Bursa'yı alır. Ancak Ahmedî'nin Emîr Süleymân'a Bursa'da mı, yoksa Edirne'de mi katıldığı konusu tam olarak bilinmemektedir. Ancak Ahmedî'nin şiirlerinden yola çıkarak bir analiz yapacak olursak, Ahmedî'nin Emîr Süleymân'a 1404 yılında veya öncesinde Edirne'de katıldığı sonucuna varabiliriz:

"Ahmedî, *Divan*'da yer alan, Emîr Süleymân için yazılmış bir kasîdede güneşin Koç Burcu'na girdiğini, bahar geldiği için içmek gerektiğini, ama Ramazan olduğundan rahat içemediklerini dile getiriyor:

Çün yine taht-gehi oldı günüñ burc-ı hamel

Nâmiye 'âmiline degdi girü şugl-ı 'amel

Güneş Koç Burcu'na 21 Mart-20 Nisan arasında girdiğinden Ramazan aynı süreye Ahmedî'nin yaşamı boyunca üç defa denk gelmiştir. Birincisi 1335-1339, ikincisi 1367-1371 ve üçüncüsü 1401-1405 yılları arasındadır. Birincisinde Ahmedî küçük bir çocuktur. İkincisinde Emîr Süleymân dünyaya gelmemiştir. Öyleyse bu kasîde 1401-1405 arasında yazılmış olmalıdır. Şiirde, Ramazan'ın, Güneş Koç Burcu'na girmeden önce başladığı açıkça görülmektedir. Bu ise yalnızca 1404-1405 yıllarında söz konusu idi. Ramazan 1405 yılının üçüncü ayında başlamıştı. Emîr Süleymân Bursa'ya 1405 yılı sonunda geçti. Şiirde taht kavgasının izleri açıkça görülebiliyor. Bütün bunlar göz önüne alındığında şiirin Emîr Süleymân'a 1404 yılında ya da 1405 yılı başlarında Edirne'de sunulduğu anlaşılır.

Gene bu şiirde yer alan:

Ne durur senden ırah taht-ı selâtin bî-tâc

Şöyle kim sensüz olur sadr-ı imâret muhtel

beyti de şiirin, tahtın bulunduğu yer sayılan Bursa'dan uzakta yazıldığını gösteriyor.

Bir başka şiirde yer alan aşağıdaki beyit de -Rum ili sözünün, Avrupa yakası için kullanılan, 14. ve 15. yüzyıllarda artık oturmuş bir kavram olduğunu bildiğimize göre- bu görüşü destekliyor:

Söziçün Ahmedî'nüñ Rûm iline

Gelür tahsîn 'Irâk u İsfahân'dan" (Kortantamer, 1993, 22-23)

Ahmedî'nin şiirlerinde özellikle Bursa'nın ele geçirilişi çok canlı bir şekilde anlatılmaktadır. Ahmedî, Emîr Süleymân'ın Bursa'ya girişini ve oradaki yaşantısını anlatırken, Bursa'yı çok beğendiğini dile getirmiş; ancak *Dîvân*'ında Bursa için yazdığı şiirde ve özellikle de *Tevâhü'l-Ervâh* adlı tıp eserinde Bursalı fakih ve sofulara çok ağır hakaretler etmiştir.

Firdevs durur Bursa kamu vechile lîkin

Gerekmezidi anda bu hayyât u 'ekârîb (144/9)

...

Bursa hûb şehrdür lîkin

Halkı gâyet garîb düşmendür

Fukahâsî durur kamu süfehâ

Sûfîleri kamudan edvendür (31/12-13)

Ahmedî'nin şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla bir ara Emîr Süleymân'dan ayrı düşmüştür. Muhtemelen şairin ayağını kaydırmak isteyenlerce, onun şiirlerindeki bazı eleştiriler sebebiyle kıskırılan Emîr Süleymân, şaire yüz çevirmiş ve onu himayesinden uzaklaştırmıştır. O dönemler ortadan kaybolan şairin nerede ve ne yaptığı bilinmemektedir. Daha sonra yazdığı bir şiirle kendini affettiren Ahmedî,

yeniden Emîr Süleymân'ın yakınında kendine yer bulmuş, toplantılarına katılmaya başlamıştır. Ahmedî'nin şiirlerinde öncelikle bu ayrılıktan duyduğu üzüntüyü, sonra da affedilmenin ve kavuşmanın verdiği mutluluğu çok net bir şekilde görebilmek mümkündür.

*Pâdişâhuñ gül yüzinden bini mahrûm eyledi
Bu gözüm kim kût oldu lâle bigi kan aña
Şâhu görelî gözüm çün itmedi gayra nazar
Niredendür bu belâ vü renc-i bî-pâyân aña
Ne güher kim nazm itdüm medhde bağışladum
Ol şehâ kim hâk-i rehdür la'lile mercân aña
Lîki bu güher bahâsın şâhdan nakd isterem
Va'de vü nisye dirise yoh durur imkân aña (6/45-46-47-48)*

Mehmet Çelebî ve bazı Anadolu beylerinin yardımı ile Rumeli'ye geçen Mûsâ Çelebî tehlikesi baş gösterince, Emîr Süleymân, Bursa'yı bırakarak Rumeli'ye geçer ve Mûsâ Çelebî ile savaşı. Savaşı kazanan Emîr Süleymân, kaçan Mûsâ Çelebî'nin peşinden gitmek yerine içki meclislerine dönünce, toparlanan Mûsâ Çelebî 1410 yılında bir baskında bulunur. Emîr Süleymân'ı sarhoş yakalayan ve onun maiyetindeki bazı komutanları kendi safına çeken Mûsâ Çelebî, baskında başarılı olur, Emîr Süleymân da kaçmak zorunda kalır. Bu süre içerisinde Ahmedî'nin Emîr Süleymân'la olup olmadığı tam olarak bilinmiyor. Ancak şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla, Mehmet Çelebî, Emîr Süleymân'ın ayrılışından hemen sonra Bursa'ya geldiğinde, Ahmedî ona yanaşmaya çalışmış ve bunda da başarılı olmuştur. Bunu Mehmet Çelebî için kaleme aldığı toplam sekiz şiir içerisinde özellikle üç kasideden anlıyoruz.

"İlk kasidede Ahmedî, Tanrı'ya, Mehmet Çelebî yine tahtını ve başkentini ele geçirdiği için şükreder. Mehmet Çelebî'yi övüp, onun düşmanının tasadan dönüp durmakta olduğunu anlatarak, sözü kendisine getirir. Talihsizliğinden, çektiklerinden, kimsenin kendisini korumadığından, kendinin umutla Mehmet Çelebî'ye yöneldiğinden söz eder.

İkinci kasideden Mehmet Çelebî'nin Bursa'ya 1409-1410 kışından biraz önce geldiğini anlıyoruz. Ahmedî önce Mehmet Çelebî'nin tahtına gelişini duyurur. Tanrı'nın Mehmet Çelebî'yi ülkeyi yönetsin diye seçtiğini, onun da bu yüzden ülkeyi ele geçirdiğini söyler ve ülkeye hükümdar olarak onun yarattığını belirtir. Sonra kışın başladığını, kendisinin kurur bir dal gibi güçsüz olduğunu, bu yüzden birkaç gün Mehmet Çelebî'yi ziyarete gidemediğini anlatıp af diler. Hükümdar için bir şiir getirmiştir. Onu sunar.

Üçüncü kasidede Mehmet Çelebî güneşe, düşmanı kara bir buluta benzetilir. Bulut gidince güneş parlamaya başlamıştır. Ahmedî, kendisini genç ruhlu ihtiyar (pîr-i cuvân-dil) diye tanıtır, hükümdardan ilgi bekler." (Kortantamer, 1993, 27)

Bunların dışında 1410'da yazdığı belli olan bir kasidesinde Ramazan'ın geldiğini söyleyerek, çektiği sıkıntıları dile getiren şair, Mehmet Çelebî'den sıkıntılarının giderilmesi yönünde yardım talebinde bulunur. Yalnızca Türk-İslam Eserleri ve Dügümlü Baba nüshalarında bulunan bir kasidede ise, Ahmedî, insanların anlayışsızlığı, aldatıcılığı ve kötülüğünden yakını. Mehmet Çelebî'nin kenti ele geçirmesinin üzerinden çok geçmemiş olmasına rağmen Ahmedî'nin böyle bir şiir yazarak, bu şiirin karşılığında Mehmet Çelebî'den değerli bir at istemesi, aralarının bir hayli iyi olduğunun bir göstergesi sayılabilir (Kortantamer, 1993, 27).

*Şehüñ boyına durur cüst bu libâs velî
Bahâsıdur anuñ iy şâh merkeb-i reh-vâr
Eyerlü olurısa at viriser sultân
Gerek ki ola piyâde önümde Sâm-ı süvâr (25/50-51)*

Ahmedî'nin elde bulunan şiirleri arasında Mehmet Çelebî'nin, o yıllarda altı yedi yaşlarında olan oğlu Şehzâde Murat için bayram dolayısıyla yazılmış bir şiir de vardır. Şehzâde Murat 1404'te Amasya'da doğmuş, Emîr Süleymân Rumeli'ye geçince, babasıyla beraber Bursa'ya gelmiş, 1413'te babasıyla Edirne'ye geçmiş ve 1416'da (Ahmedî'nin ölümünden sonra) Amasya'ya gönderilmiştir. Bu şiirden ve kronolojiden anlaşılıyor ki Ahmedî ve Şehzâde Murat 1409-1410 yıllarında Bursa'da beraber bulunmuşlardır. Aydın ve Germiyan saraylarında hocalığı da bulunan Ahmedî, Şehzâde'nin hocalığını yapmış veya yapmayı ummuş

da olabilir. Nitekim Ahmedî'nin en güzel nüshası sayılabilecek olan Hamidiye nüshasının derlenmesi emrini de Şehzâde Murat, Sultan olduktan sonra Ahmedî'ye hürmeten vermiştir.

Mehmet Çelebî için kaleme aldığı şiirlerden anlaşıldığı kadarıyla Mehmet Çelebî'nin efradından olan bir grup tarafından eski şiirleri sebebiyle sürekli eleştirilen Ahmedî, bu durumdan şikâyet etmiştir. Bir vesile ile Mehmet Çelebî'den uzaklaşmak zorunda kalan ve bildiği kadarıyla divan katipliği göreviyle Amasya'ya gönderilen Ahmedî, bu ayrılıktan yakınmış ve yeniden huzura gelebilmek için gece gündüz dua ettiğini belirtmiştir. Bu sırada Emîr Süleymân'ın ölüm haberini alan Ahmedî, içinde bulunduğu derin üzüntü ve yas halini mısralara dökmüş ve Emîr Süleymân için meşhur mersiyeyi kaleme almıştır. Ahmedî, mersiyede meşru hükümdarın Emîr Süleymân olduğunu, Mehmet Çelebî'nin ise onun varisi olduğunu belirterek, Mehmet Çelebî'den Emîr Süleymân'ın intikamını almasını istemiştir.⁵

• Ölümü ve Kabri

Ahmedî'nin ölümüyle ilgili kesin bilgi veren tek kaynak Mecdî Efendî'dir. Mecdî Efendî Ahmedî'nin seksen yaşını aşkınken, 1412 yılında Amasya'da öldüğünü; Fuad Köprülü ise Ahmedî'nin ömrünün son günlerini Amasya'da divan kâtibi olarak geçirdiğini belirtmektedirler (Kortantamer, 1980, 29).

Bu bilgilere rağmen, tıpkı Ahmedî'nin doğum yerinde olduğu gibi, ölüm yeri ve kabri konusunda da ihtilaf yaratan bilgiler öne sürülmüştür. Bu farklı bilgilerin başını da İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın *Kütahya Şehri* adlı eserinde Ahmedî hakkında yazdığı bilgiler çekmektedir. Uzunçarşılı, herhangi bir kaynak göstermeden Ahmedî'nin Kütahya'da öldüğünü ve kabrinin de orada olduğunu belirtmektedir. (Uzunçarşılı, 1932: 216)

Kabrinin yeri konusunda Uzunçarşılı ile benzer bir fikir belirten bir diğer araştırmacı Bedii N. Şehsuvaroğlu'dur. Şehsuvaroğlu'na göre de Ahmedî'nin kabri Kütahya'dadır.

"80 küsur yıllık uzun ömründe her tutunduğu dalın kırıldığını gören bu bahtsız insan, hayatının son günlerini sıkıntılı geçirmiş ve bir rivayete göre nihayet divan katipliği yapmakta iken h. 815, m. 1413 sonlarında Amasya'da vefat etmiştir. Kabri Kütahya'dadır (Şehsuvaroğlu, 1954, 9).

Nihad Sami Banarlı mezar yeri konusundaki ihtilafı ve bu ihtilafın mazur karşılanabileceğini şu şekilde açıklamıştır:

"Şark kaynakları sanatkarın Amasya'da öldüğü hakkında iştirak etmektedirler. Böyle olduğu halde Prof. İsmail Hakkı, Kütahya Şehri isimli eserinde Ahmedî'nin Kütahya'da vefat ettiğini ısrarla söylüyor. Filhakika Kütahya Vahid Paşa Kütüphanesi memuru H. Aydın'dan aldığım bir mektupta "Şair Ahmedî'nin mezarı şimdilik Kütahya'da malum değildir" denilmesine ve Âlî'nin şair hakkında "Sivas vilâyetinden olduğuna şüphe yoktur" diye ısrar etmesine rağmen, hayatının ilk zamanlarında her yerden çok Germiyan'a bağlı olduğu göze çarpan Ahmedî'nin ölümünün de Germiyan beyliğinin payitahtı olan Kütahya'da vuku buluşu rivayetini oldukça manalı bir malumat olarak karşılamak lazımgelmektedir." (Banarlı, 1939, 7)

Yine Nihat Sami Banarlı'nın *Dâsîtan-ı Tevârih-i Mülûk-ı Âl-i Osmân ve Cemşîd ve Hürşîd Mesnevisi* adlı çalışmasında, Tahir Bey'in *Osmanlı Müellifleri*'nden yaptığı alıntıya göre şairin mezarı Amasya'dadır ancak yeri bilinmemektedir.

"815'te Amasya'da irtihal eyledi ise de mezarı malum değildir." (Banarlı, 1939, 7)

Ahmedî'nin mezarının bugün malum olmamasının sebepleri muhtelifdir. Bu sebeplerin ilki dönemin siyasi şartlarının gayet karışık ve nizamdan uzak olması; ikincisi Amasya'nın Kuzey Anadolu fay hattı üzerinde bulunmasından mütevellit, Amasya'daki tarihi yapıların ve bilhassa mezarların defalarca depremler tarafından hasara uğraması; üçüncüsü Amasya Belediyesi tarafından yıllar içinde alınan imar kararlarının tarihi mezarlıkları ve mezarları tahrip etmesi; dördüncüsü kitabesiz bir şekilde dikilen boş mezar taşlarının olması; beşincisi bazı tarihi mezarların günümüzde özel mülkiyet içerisinde kalması ve mülk sahiplerinin bu mezarların incelenmesine rıza göstermemeleri; altıncısı ve belki de en acısı ise mezar taşlarının ve kitabelerinin, şehir halkı tarafından bahçe duvarlarında veya derme çatma yaptıkları yapılarda yapı malzemesi niyetine kullanılmış olması sayılabilir.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz: GÜLÜM, Emrah (2021). "Ahmedî Divânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.

Bu konuyu destekleyici nitelikte olan bilgilere sanat tarihçisi Muzaffer Doğanbaş'ın *Amasya Kitabeleri ve Mezar Taşları* adlı kitabında rastlıyoruz:

"Amasya şehir dokusu içerisinde yer alan mezarlıklar ve hazirelerde birçok mezar taşı bulunmaktadır. Bu mezar taşları büyük bir çoğunlukla Osmanlı dönemine ait kültür varlıklarındandır. Mezar taşlarının önemli bir kısmı kitabeli olmakla birlikte bazılarında ne yazık ki herhangi bir kitabe yer verilmemiştir.

...

Amasya şehir merkezinde tarihi mezarlık olarak günümüze gelebilmiş iki örnek bulunmaktadır. Bu mezarlıklar, Halifet mezarlığı ile Memi Dede mezarlığıdır. Bu iki mezarlık dışında, Yüzevler mahallesinde modern binalar arasında dar bir alana sıkışmış olan bir mezarlık daha vardır ki içerisinde birkaç mezar bulunmaktadır. Ne yazık ki buradaki mezar taşlarında herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu örnekler dışında geçmişte varlığını bildiğimiz bazı mezarlıklar da vardır. Örneğin bu konuda merhum Amasyalı tarihçi Osman Fevzi Olcay 1967 yılında yazmış olduğu bir eserinde, günümüze ulaşamamış bir mezarlık hakkında bilgi vermektedir.

...

Belirtilen mezarlık dışında verilebilecek ikinci bir örnek Pirlar mezarlığıdır. Bu mezarlık günümüzde Pirlar Parkı olarak bilinen yerin eteklerinde bulunmaktaydı. Fransız Sanat Tarihçisi Albert Gabriel'in eserinde kısmen bir fotoğrafı görülen bu tarihi mezarlık ne yazık ki günümüze ulaşamamıştır. Sofular mahallesindeki bu mezarlığın taşları nereye gitti bilinmemekle birlikte günümüzde bu mahalledeki bir evin bahçe duvarında birkaç parça mezar taşının devşirme malzeme olarak kullanılmış olduğu görülür." (Doğanbaş, 2016, 7-9)

...

"Üçler Camii Haziresi: Amasya'nın üçler mahallesinde, Üçler Camii'nin batı köşesinde çok küçük bir haziredir. Aslında bu hazirenin biraz daha büyük olduğu ancak sonradan şehircilik faaliyetleri sırasında olsa gerek bu alandan dar bir yolun geçirildiği ve hazirenin devamındaki mezarların bir kısmının özel mülk içerisinde kaldığı anlaşılmaktadır. Özel mülk içerisinde kalan bu kısım ev sahiplerinin zorluk çıkarması nedeniyle ne yazık ki kolaylıkla ziyaret edilememektedir." (Doğanbaş, 2016, 11)

Ayrıca Osman Fevzi Olcay'ın *Amasya Hatıraları "Bildiklerim-Gördüklerim-İşittiklerim ile Amasya"* adlı kitabında bugünkü Meydan Köprü mahallesi, eski adıyla Kurşunlu mahallesinde yer alan tarihi bir kabristandan bahsedilir. Olcay'ın aktardığına göre bu kabristanda Amasya'da yetişip vefat eden alimler, fazilet sahipleri ve büyük şahsiyetler metfundur. Ancak zaman içerisinde metruk hale gelen bu kabristan, Amasya Belediyesi tarafından Arabacı Şükrü usta isimli bir zata satılmış, bu zat da bu mezarlığı yerle yeksan edip üzerine bir otomobil imalathanesi kurmuştur.

"İstasyona giderken nehrin kenarını takip eden meyve bağları vardır. Önceleri istasyona yakın yolun kenarında tarihi, metruk bir kabristan vardı. Zamanında bu kabristanda Amasya'da yetişip vefat eden âlimler, fazilet sahipleri ve büyük şahsiyetlerin metfun buldukları söylenirdi. Fakat sonraları metruk bir durum almış olması itibarıyla burasını Amasya Belediyesi, Arabacı Şükrü Usta adlı bir zata satmıştır. O da buraya muazzam bir bina yaptırmış ve Şark Araba İmalathanesi adında bir müessese kurmuştur." (Olcay, 2016, 41)

Bu konuda biz de Amasya Belediyesi ve Amasya Mezarlıklar Müdürlüğü ile kurmaya çalıştığımız ancak başarısız olduğumuz irtibatlar neticesinde, maalesef ki Ahmedî'nin mezarının yeri konusunu netleştirecek yeni bir bilgiye ulaşamadık.

Uzun lafın kısı, Ahmedî konusunda, maalesef ki bütün bilgilerde olduğu gibi, ölüm yeri ve kabri konusunda da bilgi karmaşası mevcuttur. Eldeki veriler incelenip değerlendirildiği zaman, Ahmedî'nin seksen yaşını aşkınken, h. 815 / m. 1412-13 yılında, divan kâtibi görevini yürüttüğü esnada, Amasya'da vefat ettiği ve kabrinin de burada olduğu en kuvvetli ve genel geçer olasılıktır. Ancak yukarıda bahsettiğimiz nedenlerdir ki şair Ahmedî'nin mezarı Amasya'da olsa bile, günümüzde bu mezarın tespiti mümkün değildir.

2. ŞAİR AHMEDİ'NİN ESERLERİ

Ahmedî hakkındaki bilgilerin yetersiz, eksik ve hatta yanlış olduğundan yukarıda bahsetmiştik. Maalesef aynı durum şairin eserleri için de geçerlidir. Zira bugün bile Ahmedî'nin eserlerinin toplam sayısına ve elde olan eserlerin bazılarının telif yeri ve tarihi gibi bilgilerine ulaşamamaktadır. Ayrıca Ahmedî ile aynı dönemde yaşayıp aynı mahlası kullanan birden fazla şairin olmasından kaynaklanan bir karmaşa da söz konusudur ki bu karmaşa neticesinde kaynaklarda, bu makaleye konu olan şair Ahmedî'ye isnad edilen birçok eserden bahsedilmektedir.⁶

• Divân

Ahmedî Dîvânı'na ait bilinen ve tespit edilen 7 nüsha vardır. Bunlar; Hamidiye, Türk-İslam Eserleri Müzesi, Düğümlü Baba, Topkapı, Vatikan, British Museum ve Diyanet İşleri Başkanlığı nüshalarıdır. Tamamı müstensih nüshası olan bu nüshalar dışında *Ahmedî Dîvânı*'na ait bir müellif nüshası şu ana kadar bulunamamıştır.

1. Hamidiye Nüshası: Süleymâniye Medresesi Murad Molla Kütüphanesi Hamidiye Kitaplığı'nda 1082 numarada kayıtlıdır. 273 varak, 17 satır, harekeli nesih hattıyla yazılmıştır. İstinsah tarihi h. 840 (m. 1436-1437), müstensih ise Ahmed bin Mahmud Aksarayî'dir. İç kapağında I. Abdülhamid'in tuğralı vakıf mührü ile vakfı tescil eden Ali Behçet Efendi'nin mührü basılıdır. 1b ve 2a sayfalarındaki daireler içinde II. Murad'ın adı yaldızlı bir şekilde yazılmış ve eserin II. Murad adına istinsah ettirildiği bilgisi verilmiştir. İçindeki mazumeler şekil itibarıyla ayrılmamış, tevhid, na't, kaside, gazel gibi nazım şekilleri kafiyelerine göre dizilmiştir. Toplamda 781+2 manzume vardır. Bu fazladan 2 manzumenin yer aldığı varağı da eklediğimiz zaman Hamidiye nüshası toplam 273 varak ve 782 tam, 1 yarım olmak üzere 783 şiir ve 8262 beyitten müteşekkildir. İmla ve kelime tercihleri bakımından diğer bütün nüshalardan farklıdır. Süslü ve özel hazırlanan bir nüsha olmasına rağmen çok fazla yazım ve hareke hatası bulunmaktadır.

2. Türk-İslam Eserleri Müzesi Nüshası: Türk-İslam Eserleri Müzesi Kütüphanesi 2010 numarada kayıtlıdır. 211 varak, cetvel içi 14 satır, harekesiz talil hattıyla kaleme alınmıştır. İstinsah tarihi h. 851 (m. 1447-1448), müstensih ise Şeyh Şıblı Semerkandî'dir. Bütün sayfaları derkenar edilmiştir. Manzumelerin sıralaması her sayfa için önce cetvel içi sonra derkenar kısmı şeklinde ilerlemektedir. İlk varakta Vezîr-i Azam Ali Paşa'nın vakıf mührü vardır. İlk 162 varakta *Ahmedî Dîvânı*, son 49 varakta ise *Şeyhî Dîvânı* ve *Harname* bulunmaktadır. *Ahmedî Dîvânı*'nın sonunda kırmızı mürekkeple "tam" kaydı düşülmüş, cildin son varağında ise ketebe kaydının ardından ilk varakta olduğu gibi vakıf mührü basılmıştır. Türk-İslam Eserleri nüshası 162 varağı *Ahmedî Dîvânı* olmak üzere toplam 211 varak, 809 şiir ve 8495 beyitten müteşekkildir. En temiz ve en az hatalı nüshadır.

3. Düğümlü Baba Nüshası: Süleymâniye Medresesi Murad Molla Kütüphanesi Düğümlü Baba Kitaplığı'nda 401 numarada kayıtlıdır. Sayfalarındaki satır sayısında bir standart olmamakla birlikte 12, 13, 14 satır arasında değişmektedir. Toplamda 8+317 varaktır. En baştan 8 varakta Agehî'nin muaşşer bendi ve Sâdî'nin birkaç mazumesi bulunmaktadır. *Ahmedî Dîvânı* 9a sayfasından başlamaktadır. Dîvânî hattıyla kaleme alınmıştır. İstinsah tarihi ve müstensih bilinmemektedir. Teclidi ve şirazesini bozulmuş ve daha sonradan tamir görenek yeniden, ancak bozuk haliyle ciltlenmiştir. Bu sebeple çok fazla eksik sayfası vardır. Kopan sayfalar sebebiyle eksik şiirler mevcuttur. Muhtelif yerlerinde Düğümlü Baba'nın vakıf mührü vardır. Toplamda 325 varak, bazıları eksik olan 788 şiir ve 7973 beyitten müteşekkildir. Tashih görmüş, yer yer derkenarlara düzeltmeler yapılmıştır.

4. Topkapı Nüshası: Topkapı Saraya Müzesi, Koğuşlar Kitaplığı K1015 numarada kayıtlıdır. 285 varaktır. Nesih hattıyla yazılmış, harekeli ve 17 satırdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi mevcut değildir. Teclidi esasından varaklar birbirine karışmış ve yerleri değişik bir şekilde ciltlenmiştir. Şirazesini dağılmış, eksik bir nüshadır. Bu nedenle eksik şiirler mevcuttur. Müstensih hataları çok fazladır. Daha sonradan kısmen tashih görmüştür. Toplamda 285 varak, 791 şiir ve 7893 beyitten müteşekkildir.

5. Vatikan Nüshası: Biblioteca Apostolica Vaticana'da Vat.Turco 196 numarada kayıtlıdır. Süleymâniye Kütüphanesi mikrofilm arşivinde 2122 numaradadır. 203 varak, 14-15 satırdır. Nesih hattıyla harekeli olarak kaleme alınmıştır. İstinsah tarihi h. 851 (m. 1447-1448), müstensih ise meçhuldür. Teclidi ve şirazesini bozuktur. Sayfaları karışık bir şekilde yeniden birleştirilmiştir. Ancak doğru sıralaması yapıldığı zaman, nüshanın tam ortasına denk gelen büyük bir bölüm kayıptır. Kalan kısımlarda da bazı sayfalar

⁶ Ayrıntılı bilgi için bknz: Emrah Gülüm (2021). *Ahmedî Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)*. Basılmamış Doktora Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

eksiktir. Toplamda 203 varak, 522 şiir ve 5501 beyitten müteşekkildir. Müstensihden kaynaklanan yazım ve hareke hataları mevcuttur.

6. British Museum Nüshası: British Museum OPB+MSS bölümünde OR4127 katalog numarasıyla kayıtlıdır. Süleymâniye Kütüphanesi mikrofilm arşivinde 1944 numarada, Ankara Milli Kütüphanesi mikrofilm arşivinde de 502713 numaradadır. 199 varak, nesih hattıyla harekeli olarak kaleme alınmış, 17 satırdır. İstinsah tarihi h. 843 (m. 1439-1440), müstensihi ise belli değildir. Müstensihden kaynaklı olarak çoğu yerinde vezin ve hareke hatası yapılmıştır. Toplamda 199 varak, 552 şiir ve 5638 beyitten müteşekkildir. Müstensihden kaynaklanan bolca kelime hatası vardır. Nüshalar arasında en çok hataya sahip nüshadır. Hatalardan dolayı çoğu mısra vezne uymaz. Yer yer tashih görmüş olsa da gördüğü tashih çok az ve yetersizdir.

7. Diyanet İşleri Başkanlığı Nüshası: Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi 810 23 katalog numarasında kayıtlıdır. 178 varak, nesih hattıyla harekeli olarak kaleme alınmış, 2 sütun, 15 satırdır. İstinsah tarihi h. 29 Safer 831 (m. 22 Kasım 1427), müstensihi ise Ahmed b. Yusuf Hafız Kırşehrî'dir. Şirazesi dağılmış, formları gevşemiş, varakları yer yer karışmış olarak yeniden ciltlenmiştir. *Dîvân*'ın iyi sayılabilecek nüshalarından biri olmasına karşın baş kısmında eksik varaklar olduğundan elif harfli şiirlerin büyük kısmı yoktur. Baş kısmının haricinde de yer yer eksik varaklar mevcuttur. Şiirler alfabetik olarak dizilmiş, gazellerin son bulduğu 178a varacağına ferağ kaydı düşülmüştür. Rakabe kaydının da bulunduğu bu nüshada, diğer nüshaların hiçbirinde olmayan ve muhtemelen İsa Bey'in oğlu Hamza Bey için yazılmış 40 beyitlik bir mersiye vardır. Toplamda 178 varak, 629 şiir ve 5002 beyitten müteşekkildir.

Genelleyecek olursak tespit edilen ve yukarıda bahsedilen 7 *Dîvân* nüshasında ve bu nüshalara ek olarak üzerine çalışma yapılmış olan 6 nazire mecmuasında Ahmedî adına kayıtlı olan şiirler 8 tevhid, 4 na't, 26 Emîr Süleymân methiyesi, 6 Sultan Mehmed methiyesi, 1 İsa peygamber methiyesi, 10 bahariyye, 1 hazaniyye, 1 nasihat, 1 rumuz, 1 bülbülüyye, 1 menekşe-nâme, 1 de konusu belirsiz kaside olmak üzere toplam 75 kaside; 2 tercî-i bend, 8 terkib-i bend, 1 muhammes ve 778 gazel olmak üzere toplamda 864'tür. Bu şiirlerin toplam beyit sayısı ise 9110'dur.

Ahmedî Dîvânı üzerine bugüne kadar Tunca Kortantamer, Yaşar Akdoğan, Melike Erdem Günyüz ve şahsım tarafından hazırlanan dört ayrı doktora çalışması; doğrudan *Dîvân*'la ilgili üç yüksek lisans tezi; onlarca da makale ve bildiri bulunmaktadır.

• İskender-nâme

Dîvân'ından sonra Ahmedî'nin en kıymetli eseri sayılmaktadır. Fars edebiyatında ilk olarak Nizâmî tarafından kaleme alınan eser, Türk edebiyatına Ahmedî'nin ona yazdığı nazire sayesinde girmiştir. XIV. yüzyılda kaleme alınan mesnevilerin en önemlilerinden biri olmasının yanı sıra, Türk edebiyatında yazılan ilk ve en başarılı *İskender-nâme*'dir.

Nizâmî, Nevâî ve Firdevsî'den farklı olarak aruzun *fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün* kalıbıyla yazılan ve h. 792 / m. 1390'da bitirilen esere, çeşitli nüshalarındaki farklılıklardan h. 812 / m. 1410 ya da h. 813 / m. 1411 yılına kadar bazı ilavelerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Ahmedî, eserin bitiş tarihini mesnevinin sonunda "Der-Temsil ve Hâtîme-i Kitâb" başlıklı "bitiş bölümü"nde belirtmiştir (Kartal, 2018, 26).

*Mustafâ'nun hicretinden bellü bil
Kim yidi yüz toksan ikinciydi yıl
Evveliyidi rebîü'l-âhirün
Ki oldı nazmı hatm işbu defterün
Şeh Sikender'den dahı geçmişdi hem
Bin yidi yüz yıl u bir bî-bîş ü kem
Yidi yüz dört yıl olalı Yezdecird
Pâzişâh olup Acem cümle aña gird
Hem Melikşâh devletinden dahı bil
Ki ol yılıdı üç yüz ü onıncı yıl*

Şükr kim bu defter-i gevher-nizâm

Böyle hoş tertîbile oldu temâm (B. 8730-8735) (Demirbilek, 2000, 556)

Emîr Süleymân'a sunulan eserin beyit sayısı 8-9 bin civarındadır. İsmail Ünver neşrinde eserin toplam beyit sayısı 8754 olarak tespit edilmiştir. (Ünver'den aktaran Kartal, 2018: 26) Ancak Ahmedî yine mesnevinin sonunda bulunan "Târih-i Nazm-ı İskender-nâme" başlıklı bölümde mesnevinin 8250 beyit olduğunu belirtmiştir.

Bil ki işbu 'ıkd dürcindeki dür

'Akd-i destile sekiz bin dânedür

Hem iki yüz elli anunla bile

Rahmet ana kim güher kadrin bile (B. 8753-8754) (Demirbilek, 2000, 557)

Ahmedî'nin bu eseri, İskender'in İran edebiyatında efsaneleşmiş hayatının yanı sıra tıp, ahlak, felsefe, coğrafya, astronomi, metalürji, siyaset, tarih gibi konuları da kapsayan didaktik bir mesnevidir. İskender'in hayatını çerçeve hikâye olarak kullanan Ahmedî, bütün hayat birikimini bu eserde ortaya koymuştur. (Mimir, 2012, 29). Bunun yanı sıra Ahmedî'nin eserinde yer verdiği diğer bir konu da eğlence meclisleridir Ahmedî, saray bahçelerinde mutribler, sâkiler ve çengiler eşliğinde gerçekleşen bu eğlenceleri de günümüze taşımaya başarır. Kendi döneminde kabul edilen eğlence anlayışına ve bezmlere ışık tutar (Mimir, 2012, 30).

Ahmedî'nin bu eseri Nizâmî'nin aynı adlı eserinin basit bir tercümesi değildir. Ahmedî kendi eserine, orijinalinde olmayan bölümler ve konular ekleyerek onu orijinal bir eser hüviyetine büründürmüştür. Ahmedî'nin mesnevisinin ansiklopedik bir yönü vardır ve bu yönü edebî yönünden daha da ön plandadır.

İskender-nâme'nin tıpkıbasımını yayımlayan İsmail Ünver yurt içinde ve yurt dışında 75'in üzerinde nüsha tespit ettiğini belirtmiştir.

*Dîvân'*dan sonra Ahmedî'nin en kıymetli eseri olan *İskender-nâme* hakkında kıymeti mukabilince onlarca çalışma yapılmıştır. Serpil Bağcı, Salih Demirbilek, Hasan Akçay, Nursan Aslan, Kamil Erdem Güler, Damla Mimir, Yaşar Akdoğan, İsmail Ünver, Kemal Sılay, Furkan Öztürk, Bünyamin Ayçiçeği, Başak Burcu Tekin, Melike Gökcan Türkdogan, İsmail Avcı, Fatih Ramazan Süer, Alberto Fabio Ambrosio, V. I. Aslanov, Eva Pantuçkava, Caroline Sawyer Goodwin, Ivan Szanto, Babür B. Turna, I. E. Petrosyan bu çalışmalarını yapanların başında gelmektedirler.

• Cemşîd ü Hürşîd

İlk defa Nihad Sami Banarlı tarafından ilim alemine kazandırılan, 4798 beyitten oluşan ve aruzun *mefâ'ülün / mefâ'ülün / fe'ülün* kalıbıyla yazılan bu mesnevi, Emîr Süleymân'ın isteği üzerine h. 806 / m. 1403 yılının safer ayının ortasında yazılmaya başlanmış, aynı sene rebî'ü'l-âhirin ortasında tamamlanarak Emîr Süleymân'a takdim edilmiştir (Akalın, 1975, 8). Eserin yazılış tarihini Ahmedî mesnevinin sonlarında

Saferden nısfı geçmişdi tamâmî

Ki bu şëveyle nazm itdük kelâmı

Rebî'ü'l-âhirün nısfında itmâm

Bulıban oldu baht-ı sa'dıla tâm

Velîkin yıl bî vü dâldı vü dâd

Bili olsun dâl saña olanun dâd

beyitleriyle açıklamıştır (Akalın, 1975, 412). Eserin içinde yer alan Sultan Mehmed hakkındaki övgüler, bu eserin Emîr Süleymân'ın ölümü üzerine yeni şiirlerle zenginleştirilerek Sultan Mehmed'e de sunulduğunun bir göstergesi sayılabilir (Yavuz, 2017, 444).

Yine Ahmedî eser içerisinde yer alan

Kitâbı ki adıdur Cemşîd ü Hürşîd

Bu dilce eyidesin i Cemşîd

Sözin Selmân'un işitdik tamâmî

Anı dahı ki nazm itdi Nizâmî

Bana dahı nazar it gör bu gülşen

Şükûfe şem'ile nice oldu rûşen (Akalm, 1975, 8)

beyitleriyle, mesnevisinin Selmân-ı Sâvecî'nin aynı adlı eserinin bir tercümesi olduğunu ima etse de Nihad Sami Banarlı ve Fuad Köprülü Ahmedî'nin esere yaptığı eklemeler neticesinde orijinal eserin iki katına çıkarıldığını ve Ahmedî'nin yazdığı mesnevinin basit bir tercümeden ziyade bir telif eser hüviyeti kazandığını belirtmişlerdir.

Çin fağfurunun oğlu Cemşid ile Rum kayserinin kızı Hürşid arasındaki aşkın konu edildiği mesnevi, yer yer lirik gazeller, Türk folklorundan gelme konular, Köroğlu ve Dede Korkut hikayelerini andıran parçalarla zenginleştirilmiş ve Türkleştirilmiştir (Pala, 2005, 88).

Eserle ilgili Nihad Sami Banarlı, İsmail Ünver, Mehmet Akalm, Damla Mimir, Mustafa Uğurlu, Melike Gökcan Türkdoğan, Sadık Yazar çeşitli çalışmalar yapmışlardır.

• Tervîhü'l-Ervâh

Ahmedî'nin hacim olarak en büyük mesnevisidir. Aynı zamanda Türk edebiyatında kaleme alınmış ilk telif manzum tıp kitabı ünvanına sahiptir. Topkapı Sarayı III. Ahmet bölümünde 1986 numarada kayıtlı olan yazmanın başındaki ibareden dolayı adı yanlış olarak *Tefrîhü'l-Ervâh* şeklinde kaydedilmiştir. Latîfî ve Mehmed Tahir'in etkisiyle *Kânûn u Şifâ Tercümesi* sanılan eserin tercüme değil telif bir eser olduğu sonradan anlaşılmıştır. Fuat Köprülü'nün "takriben 4000 beyitlik" dediği bu mesnevi toplamda 10082 beyittir (Özer, 2018, 233). Ahmedî bu konuya mesnevi içerisinde bulunan bir beyitle açıklık getirmektedir:

Âdedle onbin hem yüzdür

Zihi nâzım zihî 'ıkd u zihî dür (B. 10051)

Ahmedî'nin *mefâ'ilün / mefâ'ilün / fe'ülün* kalıbıyla 9 ay gibi kısa bir sürede ve 2 cilt olarak kaleme aldığı eserin 1'i tam 6'sı yarım ya da eksik (Özer, 2018, 236) olmak üzere toplam 7 nüshası vardır. Eser 1403-1410 yılları arasında Emîr Süleymân adına yazılmış, ancak daha sonra eklemeler yapılarak Çelebi Sultan Mehmed'e sunulmuştur (Şehsuvaroğlu, 1954, 34-35).

Tıbbın teşhis, tedavi, anatomi, patoloji, hastalık belirtileri, hijyen, farmakoloji (Temizel, 2018, 115) gibi çeşitler alanlarıyla ilgili bölümler barındıran bu mesnevi, Ahmedî'nin şairliği kadar hekimliğinin ve tıp bilgisinin de çok ileri düzeyde olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Eserle ilgili Bedii N. Şehsuvaroğlu'nun 1954'te hazırladığı ayrıntılı bir çalışması ve Osman Özer'in 1995'te hazırladığı bir doktora tezi bulunmaktadır.

• Mirkâtu'l-Edeb

Ahmedî'nin, Aydınoğulları'ndan İsa Bey'in oğlu Hamza Bey için kaleme aldığı eser 816 beyitten müteşekkil, Farsça-Arapça manzum bir lügattir. Eser "Kıta" başlıklarını taşıyan, farklı vezinlere ve farklı uzunluklara sahip 50 bölümden meydana gelmektedir. 48. kıta Arapça sarf hakkında, 49. kıta Arapça avamil harfleri hakkında, 50. kıta Arapça zamirler hakkında açıklama yapmaktadır. Eserde 3084 Arapça lügatın Farsça anlamı yer almaktadır. Böylece eserdeki Arapça ve Farsça kelime örgüsü 6188'i bulmaktadır (Temizel, 2018, 119). Eserin sonunda ebce hesabı, ebce hesabı ile çarpım tablosu, menfaatlerin paylaşımı, caiz ve caiz olmamanın mahiyeti, koyundan yenmesi haram olan şeyler ve dört kefarete, Ramazan ayında yemek yemenin mubah olması, bağıştan vazgeçilmesine engel durumlar, ayların ilk günleri, mizaçların sayısı ve terkiplerin tanınması, kalıtsal ve bulaşıcı hastalıklar, cisimlerin ve madenlerin ağırlıkları, gezegenler ile burçların sayıları, yedi gezegenin şeref yerleri, ayın doğuş ve batış saatleri, burçların payları, tüm burçlarda güneş miktarının bilinmesi, burçlar, dereceler ve dakikalar, aydınlığın ve güneşin burçlar açısından yeri, tüm zamanlarda ayın yeri, aşere-i mübeşere ile önde gelen peygamberlerin isimleri (Kartal, 2015: 3) gibi değişik konuları içeren 22 ayrı kıta daha vardır. Ahmedî, Konya Mevlâna Müzesi Kütüphanesindeki mecmuada eserin kime, niçin yazıldığını ve kaç bölümden oluştuğunu bildiren bir bölüm kaleme almıştır. Buna göre;

“Devletin ve milletin şanı ve şerefi İsâ Bey -Allah ömrünü uzun etsin, şanını yüceltsin ve işlerini düzgün kılsın-, şiir:

Kendi emriyle işleri yürüten

Kendine karşı yapılan suçları affeden

Bu kuluna karşı çeşitli hususi iyiliklerde bulunmuştu. Buna binaen “iyilik yapana teşekkür vaciptir” hükmünce onun varlığının saadet meyvesi, ikbal gözünün ışığı ve mutluluk bahçesinin tomurcuğu, su ve çamurun hulasası güçlü Hamza Bey’in -Allah onu bağış ve ihsan sahibi babasının himayesinde kemalin zirvesine ulaştırsın- öğrenmesi için Arap lügatine dair edebiyat kitabı (niteliğinde) manzum elli kıta ve hatimede çeşitli ve gizli ilimlere dair yirmi yedi kıta nazmettim. Biri sarf ilmine, diğeri nahiv ilmine dair olup, yeni başlayanların ihtiyaç duyduğu kaide ve kuralları içeren iki kasideyi (de) ona ilave ettim.”⁷

Mirkâtu’l-Edeb’in bilinen 8 nüshasının tamamının mukaddime ve ana bölümleri manzumken, bir tek Konya Mevlâna Müzesi Kütüphanesi İhtisas Bölümü 2524/2 numarada kayıtlı olan mecmuanın mukaddime bölümü mensurdur (Kartal, 2015, 3). Ayrıca adı geçen nüshanın ikinci defa elden geçirilerek düzenleme ve değişikliklere gidildiği de kesin olmakla birlikte bu redaksiyonun kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir.

Mirkâtu’l-Edeb hakkında Ali Alparşlan, Nihad Çetin, Abdülbaki Gölpınarlı ve Ali Temizel çeşitli çalışmalar yapmışlardır.

• Mîzânu’l-Edeb

Toplam 195 beyitten meydana gelen eser, fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün vezninde Arapça sarf bilgisi kurallarını anlatan Farsça bir kasidedir. (Temizel, 2018: 127) Manzumenin bilinen tek nüshası *Bedâyi’u’s-Sihr fi Sanâyi’i’s-Şîr*, Mirkâtu’l-Edeb ve Miyâru’l-Edeb’in de içinde bulunduğu ve Ahmed b. Hacı Mahmud el-Aksarayî tarafından 22 Ramazan 835/24 Mayıs 1432’de istinsah edilen (Temizel, 2018, 127) mecmuadadır.

Mîzânu’l-Edeb’in kim için ve ne zaman telif edildiği tam olarak bilinmese de içinde bulunduğu bahsi geçen mecmuadaki bilgiler dahilinde, Mîzânu’l-Edeb’in de tıpkı Mirkâtu’l-Edeb gibi İsâ Bey’in oğlu Hamza Bey için yazılmış olabileceği düşünülebilir.

Ahmedî’nin Mîzânu’l-Edeb’i kaleme alırken hangi kaynaklardan yararlandığı, kimleri ve hangi eserleri örnek aldığı ve bu eserindeki konularla ilgili Arapça örneklerin kime veya hangi esere ait olduğu tam olarak bilinmemektedir. Fakat 127. beyitte “Mefûl’de nakil, hazf ve vav’da kifayet olursa zayid harfin hazfi, Kitâb’ın sahibine göre uygundur” ifadesinden Sîbeveyhî’nin (ö. 180/796?) *el-Kitâb*⁸ isimli eserinden yararlanıldığı sanılmaktadır (Temizel, 2018, 128).

Manzume, Allah’a hamd ve sena ve Hz. Peygamber’e salât ve selâmdan sonra sarfın tarifi ve vezin, mizan ile mevzunun açıklanmasıyla başlamaktadır. Eserde sarf bilgisi ile ilgili 23 konu yer almaktadır ve her konuya birbirinden farklı uzunlukta en az 2, en fazla 19 beyit ayrılmıştır (Kartal, 2015, 3).

Manzumeyle ilgili Ali Temizel’in bir doktora çalışması bulunmaktadır.

• Miyâru’l-Edeb

Toplam 170 beyitten meydana gelen eser, aruzun fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün vezninde ve remel bahrinde Arapça nahiv bilgisi kurallarını anlatan Farsça bir kasidedir (Temizel, 2002, 293). Bu eserin de bilinen tek nüshası *Bedâyi’u’s-Sihr fi Sanâyi’i’s-Şîr*, Mirkâtu’l-Edeb ve Mîzânu’l-Edeb’in de içinde bulunduğu

⁷ Müellif, her ne kadar Konya Mevlâna Müzesi Kütüphanesi’ndeki mecmuada eserin hatime kısmında çeşitli ve gizli ilimlere dair 27 kıta nazmettiğini belirtiyorsa da, bu nüshanın hatime kısmında 22 kıta yer almaktadır. Ayrıca incelenen diğer nüshaların hiçbirinde lügat kısmından sonraki kıtaların sayısı ile ilgili hiçbir şey zikredilmemekte ve 27 kıta yerine 22 kıtayı içermektedir. Buradan ya müellifin veya müstensihnin 27 sayısını sehven yazdığı veya eserin müellif tarafından tekrar kaleme alınması esnasında 5 veya 6 kıtanın çıkarıldığı ve bu sırada mukaddimedeki 27 sayısının sehven değiştirilmediği yahut 27 kıtayı içeren fakat bugüne kadar ulaşılamayan başka bir nüshanın olduğu sonucunu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yukarıdaki bölümde bahsi geçen sarf ve nahivle ilgili iki kaside Ahmedî’nin Mîzânu’l-Edeb ve Miyâru’l-Edeb isimli eserleridir (Temizel, 2018, 122-123).

⁸ Basra Dil Okulu’nun en büyük nahiv alimi Sîbeveyhî (ö. 180/796?) tarafından Arapçanın sarf ve nahvi konusunda yazılmış ve günümüze kadar gelmiş ilk büyük telif eseridir (Özbalıkcı, 2009, 130).

ve Ahmed b. Hacı Mahmud el-Aksarayî tarafından 22 Ramazan 835/24 Mayıs 1432'de istinsah edilen (Temizel, 2018, 127) mecmuadadır.

*Miyâru'l-Edeb'*in kim için ve ne zaman telif edildiği tam olarak bilinmese de içinde bulunduğu bahsi geçen mecmuadaki bilgiler dahilinde, *Miyâru'l-Edeb'*in de tıpkı *Mirkâtu'l-Edeb* ve *Mîzânu'l-Edeb* gibi İsâ Bey'in oğlu Hamza Bey için yazılmış olabileceği düşünülebilir.

5 beyitlik Allah'a hamd ve sena ve Hz. Peygamber'e salat ve selamdan sonra nahiv ilmi, kelime, cümle bilgisi ve kısımları hakkındaki konuyla başlayan manzumede, nahivle ilgili 29 konu yer almaktadır. Her konuya birbirinden farklı olmak üzere en az 2, en fazla 13 beyit ayrılmıştır. *Miyâru'l-Edeb'*de Farsça anlatılan mevzular, konuyla ilgili örnek olarak verilen Arapça kelime veya cümlelerle pekiştirilerek açıklanmıştır. Konular anlatılırken zaman zaman beyit veya fasıla cümleleri olarak güzel ahlakı, çalışmayı ve ilim öğrenmeyi teşvik eden ve gerekli gören bazı nasihatler ve öğrenciye şevk verici bazı iltifatlara da yer verilmiştir (Kartal, 2015, 3).

Manzumeyle ilgili Ali Temizel'in bir doktora çalışması bulunmaktadır.

- **Bedâyi'u's-Sihr fi Sanâyi'i's-Şi'r**

72 varaktan meydana gelen manzum-mensur karışık olarak kaleme alınmış ve Farsça olan bu eser, edebi sanatların açıklamasını ve bu sanatlarla ilgili Arapça, Farsça ve Türkçe örnekleri içermektedir. Eserin adı, ithafı ve esin kaynağıyla ilgili ayrıntılı bilgileri Ali Temizel şu şekilde ifade etmektedir:

"Müellif, eserin adının "*Bedâyi'u's-Sihr fi Sanâyi'i's-Şi'r*" olduğunu ve *Reşîduddîn-i Vatvât* (d. 481/1082 - ö. 578/1176)'ın "*Hadâyiku's-Sihr fi Dekâyiki's-Şi'r*" adlı eserini özetleyerek ve tadil ederek yazdığını ve kime ithaf ettiğini (Tahran nüshası 3b/ Konya nüshası 3b) şu cümlelerle açıklamaktadır:

"Bu risaleyi acele olarak, cennetin yeşilliğini kendisinden aldığı o saygı değere ithaf etmek için "*Bedâyi'u's-Sihr fi Sanâyi'i's-Şi'r*" adıyla kaleme aldı ve "*Hadâyiku's-Sihr*"in içeriğinin hülasasını *şevâhid* ve *bedî sanatların* birçoğuyla bu mücevher kutusuna yerleştirdi."

Eserin kime ithaf edildiği açık olarak belli olmasa da Ahmed Ateş, bu eserin *Aydınoğullarından İsâ Bey* (d. 749/1348 - ö. 793/1391) adına yazıldığını söylemektedir." (Temizel, 2018, 116)

Eserin bilinen iki yazma nüshası vardır. Konya'daki nüshası *Mirkâtu'l-Edeb*, *Mîzânu'l-Edeb* ve *Miyâru'l-Edeb'*in de içinde bulunduğu ve Ahmed b. Hacı Mahmud el-Aksarayî tarafından 22 Ramazan 835/24 Mayıs 1432'de istinsah edilen (Temizel, 2018, 127) mecmuadadır.

Risalenin başında yer alan Allah'a hamd ve sena ve Hz. Peygamber'e salat ve selamı içeren üç varaklık Arapça mukaddimeden sonra, belagat, fesahat, meani ve beyan konularının Farsça olarak anlatıldığı üç varaklık bir giriş kısmı bulunmaktadır. Eserde önce konu başlığı verilmiş ve Farsça olarak açıklaması yapılmıştır. Takiben varsa konunun diğer bölümleri anlatılmıştır. Her konu için seçilen örnekler sırasıyla ayetlerden, hadislerden, Arapça belîğ ve fasih sözlerle Arapça beyitlerden ve Farsça mensur parçalardan ya da beyitlerden oluşmaktadır. (Kartal, 2015, 3) Edebî sanatlarla ilgili olarak toplam 107 ayet, 27 hadis, 420 Arapça beyit ve mısra, 331 Farsça beyit ve mısra ve ayrıca çok sayıda Arapça ve Farsça fasih ve belîğ cümle kullanılmıştır (Temizel, 2018, 116).

Manzumeyle ilgili Ali Temizel'in bir doktora çalışması bulunmaktadır.

- **Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-ı Âl-i Osmân**

Mesnevi tarzında Türkçe ilk manzum gazavât-nâme örneği olan *Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-ı Âl-i Osmân*, bugünkü bilgilerimize göre türünün en önemli eseri olup, 334 beyitten müteşekkildir (Özer, 2018, 229) ve aruzun *fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün* kalıbıyla kaleme alınmıştır. *İskender-nâme*'nin sonuna sonradan yazılıp eklendiği kesin olan bu bölüm, hem Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna ait önemli bilgiler ihtiva etmesi, hem Türkçe yazılmış ilk Osmanlı tarihi olması, hem de manzum Osmanlı tarihi yazma geleneğini başlatması bakımından önemlidir. (Kartal, 2015, 2) Sultan Alâeddin, Ertuğrul Gazi, Osman Gazi, Orhan Gazi, Murad, Sultan Bâyezîd ve Emîr Süleymân'ın kısaca fütûhâtını anlatan bu eser aynı zamanda Türk Mesnevî Edebiyatının dinî, destânî olmayan da ilk örneği sayılır (Levend, 1988, 388).

Enteresan bir şekilde eski kaynakların hiçbirinde Ahmedî'nin böyle bir eser ihtiva ettiğinden bahsedilmemiştir. Şükrullah, Uruc Bey, Âşık Paşazâde ve Neşrî gibi Ahmedî'den sonra en eski Osmanlı tarihlerini yazan şahsiyetlerin eserlerinde de böyle bir tarihin varlığından bahsedildiği görülememiştir. Ancak bu tarihçilerden bazıları doğrudan, bazıları ise dolaylı olarak Ahmedî'nin tarihinden istifade etmişlerdir. Öyle ki bazen sadece Ahmedî'nin verdiği bilgiyi değil, yazdığı mısraları bile olduğu gibi ya da küçük değişikliklerle kendi sayfalarına taşımışlardır (Banarlı, 1939, 66).

Nihad Sami Banarlı, Ahmedî'nin söz konusu eseri hakkında bir yandan övgü dolu cümleler kurarken, bir yandan da eksiklerinden dolayı şairi eleştirmiştir.

“Görülüyor ki Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-ı Âl-i Osmân çok muhtasar olmakla beraber hemen tamamen ‘tarih’dir. Ahmedî, kendi asrı için dikkate değer bir sadelikle ve ileri bir tarihçilikle – masalsız, efsanesiz– bir Osmanlı tarihi yazmıştır. Bu tarih gerçi büsbütün kusursuz değildir. Çok mühim oldukları halde Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-ı Âl-i Osmân arasında tesadüf edilemeyen bazı tarihi vak’alar vardır. Ki bunların ihmal edilmişlerini mazur görebilmek veya bu ihmalciliğin sebeplerini tayin edebilmek için bir hayli düşünmek icabetmektedir.” (Banarlı, 1939, 72)

Emîr Süleymân için yazılan eserle ilgili olarak Nihat Sami Banarlı, Nihal Atsız, Kemal Sılay ve Eva Pantučkova tarafından birer çalışma yapılmıştır.

• Mi’râc-nâme

Kaynaklarda Ahmedî'ye ait birden fazla *Mi’râc-nâme*'nin adı geçmektedir. En bilineni Ahmedî'nin 615 beyit olarak belirttiği *Mevlîd*'inin içinde geçen 100 beyitlik *Mi’râciye* bölümüdür. Bunun dışında Metin Akar'ın aktardığına göre *Cemşîd ü Hûrşîd* mesnevisinin içinde de bir *Mi’râciye* bölümü bulunmaktadır (Akar, 1987, 125). Ancak müstakil olarak kaleme alınan ve ayrı bir eser olarak sayılması icap eden *Mi’râc-nâme*'yi bize tanıtan Yaşar Akdoğan'dır. Akdoğan'ın “Mi’râc, Mi’râc-nâme ve Ahmedî'nin Bilinmeyen Mi’râc-nâmesi” başlıklı yazısında tek nüshası olduğunu bildirdiği eserin, öncesinde *Mevlîd* ve sonrasında da *İskender-nâme* metninin olduğunu belirtir (Akdoğan, 1989, 267).

Ahmedî'nin h. 808 rebî'ü'l-âhîrinin evvelinde/26 Eylül 1405-1406 cumartesi günü, 490 beyit olarak yazdığını bildirdiği *Mi’râc-nâme*, Akdoğan'ın çalışması neticesinde 497 beyit olarak belirlenmiştir (Akdoğan, 1989, 267).

Evveliyidi rebî'ü'l-âhîrîn

K'oldı ıkdı nazm işbu gevherün

Ol Nebî'nün hicretinden bil ayân

Yıl sekiz yüz sekkizidi bî-gümân

Barmagun akdinde işbu ıkd-ı dür

Dört yüz dâneyle toksan dânedür (B. 495-497)

Ahmedî, bu *Mi’râc-nâme*'yi kaleme alma sebebini “sevap kazanmak” ve “ahirette Peygamber'in arkasında Cennet'e kadar gitme şansını kazanarak, O'nun rahmetine mazhar olmak” şeklinde açıklamıştır.

İşbu esrârî ki cândandur nihân

Uş sevâbiçun sana itdüm ayân

Tâ Resûl'ün rütbetini bilesin

Gendüzünü ana pey-rev kılasın

Tâ ola sana kıyâmetde şefî'

Menzilün Firdevs'de ola refî'

Cân u dilden zikr ider Ahmedî

Rahmet ümmîdine dâyim Ahmedî (B. 490-493)

Eski Türk Edebiyatı sahasında bilinen ilk *Mi’râc-nâme* olan Ahmedî'nin *Mi’râc-nâme*'si, Türk Edebiyatı sahasında yazılmış diğer *Mi’râc-nâme*'lerden bazı farklılıklar içermektedir. Akdoğan'ın aktardığına göre bu değişikliklere bir örnek şu şekildedir:

“Diğer mi’râc-nâmelerde mi’râc hadisesi, ‘şimşek ve gök gürültülerinin çok olduğu bir gecede’ diye geçmemekte, sadece Ahmedî’de böyle geçmektedir.” (Akdoğan, 1989, 269)

Yaşar Akdoğan bir makale ile tüm Mi’râc-nâme metnini transkribe ederek yayınlamıştır.

• Mevlîd

İsmail Ünver’e göre 625 (1977, 355), Furkan Öztürk’e göre 652 beyit (Süer, 2018, 155) olan, aruzun *fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün* kalıbıyla yazılan ve Türk Edebiyatında türünün ilk örneği olan *Mevlîd*’in beyit sayısı, şair tarafından metin içinde yerleştirilen bir beyitle belirtilmiştir:

Nice dânedür disen bu akd-i dür

Altı yüz ü dahu on biş dânedür

İlk olarak 1975 yılında İsmail Ünver tarafından hazırlanan *Türk Edebiyatında Manzum İskender-nâmeler* adlı doktora çalışması vasıtasıyla haberdar olduğumuz *Mevlîd*’in bilenen tek bir düzgün nüshası vardır. Bu risalenin de bazı varakları tahrip olduğu için beyit sayısındaki karmaşanın anlaşılabilir olduğu varsayılabilir. Benzer bir şekilde *Mevlîd*’in konu bütünlüğü hakkında da bir karmaşa mevcuttur. *Mevlîd* incelendiği zaman olay örgüsünde birtakım aksaklıklar ve kronoloji hataları göze çarpmaktadır. Bu konuyu Fatih Ramazan Süer şu şekilde belirtmektedir:

“Bütün mevlidlerde olduğu gibi Ahmedî’nin *Mevlid*’i de velâdet bahri ile başlamaktadır:

Ahmed-i Muhtâr imâmü’l-mühtedîn

Mustafâ’dur rahmeten li’l-âlemîn

Ol gice kim toğmuş idi ol reh-nümün

Düşdiler bütler sücûda ser-nigûn (B. 1-2)

beyitleri ile başlayan 11 beyitlik (1-11) bu bölümde, Peygamber Efendimizin doğduğu gecede gerçekleşen bazı önemli olaylar anlatılır. (...) Velâdet bahrinin akabinde, Peygamber Efendimizin bazı mucizelerinin anlatıldığı toplamda 21 beyitlik (12-33) bir mucizât bahri gelmektedir. (...) Mucizât bahrinin devamında, Efendimizin bir diğer mucizesi olan göğe yükselmesi hadisesinin anlatıldığı *Miraç bahri* (34-65) gelmektedir. 31 beyitten müteşekkil bu bahir kısa olup ilerleyen sayfalarda *miraç hadisesi* tekrar ve daha uzun bir şekilde anlatılmıştır. Bu kısa *miraç bahrinin* devamında müstensih hatası mıdır veya sairin kendi tercihi midir bilinmez velâdet bahrine tekrar geçildiği görülmektedir:

Aklunı cem’ eylegil iy pür-hüner

Ki ol Nebî’den sana diyem bir haber (B. 66)

beyiti ile Hz. Peygamber’in doğumunun anlatıldığı toplam 86 beyitten müteşekkil velâdet bahrinin özelliklerini taşıyan kısma (66-152) geçilmiştir. Ayrıca yine bu bahirde kayıtlı olan:

Mevlidini ol Resûl’ün eydeyim

Ne acâyib ki anda var şerh ideyim (B. 68)

beyiti, okuyucuya mevlidin yeni başladığı izlenimini verse de buradan önceki 67 beyitin Peygamber Efendimizle alakalı oluşu bu durumu bertaraf etmektedir; ama şu da bir gerçektir ki bu kısımda nazmun konu bütünlüğü açısından bir problem vardır. Zira buraya kadar Peygamber Efendimizin hem doğumunun hem de bazı mucizelerinin anlatıldığı bölümlerden sonra tekrar:

Çünkü ana rahmine düşdi Resûl

Yire gökden itdi rahmet Hak nüzûl

Düşdi ol yıl Mekke halkı râhata

Dürlü dürlü âsâyış ile ni’mete

Mevlidi çünkü mübârekti anun

Ucuz oldı narhu kamu nesnenün (B. 102-104)

On ikisinde Rebî’ü’l-evvelün

Olmuş idi ol iş âsân bilün

Sıkl-i haml olmadı vü derd-i mahâz

Toğup Ahmed şirk buldı inkırâz (B. 113-114)

beyitleri ile Peygamberimizin doğumunun anlatılmaya başlanması ve dahi devamında gelen beyitlerde, Efendimizin doğumu ile gerçekleşen olaylardan tekrar bahsedilmesi Mevlîd'in muntazam bir tertibi olmadığını göstermektedir." (Süer, 2018, 155-157).

Risalenin sonlarına doğru bu eseri neden kaleme aldığını

Sıdk ile sevdiğiyçün Ahmed'i

İşbu nazmı akd kıldı Ahmedî (B. 612)

beytiyle açıklayan şair, *Mevlîd'i* Bursa'da yazdığını ve padişaha dualarını ilettiğini söyleyerek eseri nihayete erdirir.

Kanda nazm oldu dir isen bu kelâm

Dâr-ı mülk-i Bursa'da oldu tamâm (B. 613)

Bahtını Allâh mes'ûd eylesin

Âkıbet işini mahmûd eylesin (B. 622)

Ahmedî'nin *Mevlîd'i* ile ilgili İsmail Ünver, Fatih Ramazan Süer ve Furkan Öztürk gibi araştırmacılar çeşitli çalışmalar yapmışlardır.

3. AHMEDÎ BİBLİYOGRAFYASI

Yazmalar

- Ahmedî, *Dîvân* - Süleymâniye Kütüphanesi Hamidiye Bölümü (Murad Molla Kitaplığı) 1082
- Ahmedî, *Dîvân* - Vatikan Türkçe Yazmalar Kitaplığı Turco 196
- Ahmedî, *Dîvân* - Süleymâniye Kütüphanesi Düğümlü Baba Bölümü (Murad Molla Kitaplığı) 401
- Ahmedî, *Dîvân* - Topkapı Sarayı Kütüphanesi K. 1015
- Ahmedî, *Dîvân* - British Museum Türkçe Yazmalar Kitaplığı Or. 4127
- Ahmedî, *Dîvân* - Türk-İslam Eserleri Müzesi Kütüphanesi T 2010
- Ahmedî, *Dîvân* - Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi 810 23
- Ahmedî, *İskender-nâme* - İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY 921
- Ahmedî, *İskender-nâme* - Paris, Biblioteque Nationale, Turc 309
- Ahmedî, *İskender-nâme* - İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY 848
- Ahmedî, *İskender-nâme* - İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY 409
- Ahmedî, *İskender-nâme* - İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY 593
- Ahmedî, *İskender-nâme* - Süleymâniye Kütüphanesi, Laleli 1995
- Ahmedî, *İskender-nâme* - Süleymâniye Kütüphanesi, Lala İsmail 294
- Ahmedî, *İskender-nâme* - Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan 812
- Ahmedî, *İskender-nâme* - Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan 813
- Ahmedî, *İskender-nâme* - Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine 679
- Ahmedî, *İskender-nâme* - Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Koğuş 952
- Ahmedî, *İskender-nâme* - İstanbul Belediye Kütüphanesi, M. Cevdet 0.102
- Ahmedî, *İskender-nâme* - İstanbul Belediye Kütüphanesi, M. Cevdet K. 206
- Ahmedî, *İskender-nâme* - Üsküdar Selim Ağa Kütüphanesi, Kemankeş 385
- Ahmedî, *İskender-nâme* - İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kütüphanesi, T. 1921
- Ahmedî, *İskender-nâme* - Raif Yelkenci Nüshası
- Ahmedî, *İskender-nâme* - Ankara Eski Eserler Kütüphanesi, 309
- Ahmedî, *İskender-nâme* - Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, A. 149
- Ahmedî, *İskender-nâme* - Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, M. Ozak I/155
- Ahmedî, *İskender-nâme* - Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Müteferrik 337
- Ahmedî, *İskender-nâme* - Milli Kütüphane, Mikro-film Arşivi A. 144
- Ahmedî, *İskender-nâme* - Konya Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi, 3894
- Ahmedî, *İskender-nâme* - Bursa Genel Kütüphane, Eski Eserler 2123

- Ahmedî, *İskender-nâme* – Edirne Selimiye Kütüphanesi, Bâdi Ahmed Efendi 287
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Konya, Mevlâna Müzesi, Müzelik Yazmalar 97
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, A 151
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Y 137
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Süleymâniye Kütühanesi, Çelebî Abdullah 240
- Ahmedî, *İskender-nâme* – İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY 6044
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, A 531
- Ahmedî, *İskender-nâme* – İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY 166
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Y 402
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Süleymâniye Kütüphanesi, Şazeli Tekkesi 110
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Blochet Kataloğu, 309
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Blochet Kataloğu, 310
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Blochet Kataloğu, 311
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Blochet Kataloğu, 345
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Blochet Kataloğu, 346
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Blochet Kataloğu, 634
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Blochet Kataloğu, 635
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Blochet Kataloğu, 641
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Rieu Kataloğu, Add. 7905
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Rieu Kataloğu, Hrl. 3273
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Rieu Kataloğu, Or. 1376
- Ahmedî, *İskender-nâme* – British Museum, Or. 7234
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Minorsky Kataloğu, 407
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Blaškovič Kataloğu, 466
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Macar Bilimler Akademisi Kitaplığı, 0.83
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Macar Bilimler Akademisi Kitaplığı, 0.211
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Macar Bilimler Akademisi Kitaplığı, 0.249
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Macar Bilimler Akademisi Kitaplığı, 0.267
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Thury Nüshası
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Gotha 184
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Gotha 186
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Stockholm, Kgl. Bibl. 62
- Ahmedî, *İskender-nâme* – München, Staatsbibl. 174
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Cambridge, Univ. Bibl. Add. 3542
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Venedig, Cod. Non. XL
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Rom. Vatik. Bibl. 58
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Peters-burg, Öff. Bibl. 565
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Peters-burg, Öff. Bibl. 566
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Upsala, Un. Bibl. 188
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Upsala, Un. Bibl. 189
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Berlin, Staatsbibl. or. 8° 965
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Berlin, Staatsbibl. or. 4° 1271
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Bašagić Bosna Kataloğu, s.96
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Götz Berlin Kataloğu 488
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Götz Berlin Kataloğu 489
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Flemming Berlin Kataloğu 49
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Flemming Berlin Kataloğu 50
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Mundy Nüshası
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Tornberg Upsala Kataloğu 511
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Walsh Oriens 12 no:15
- Ahmedî, *İskender-nâme* – İran Saltanat Kitaplığı Nüshası
- Ahmedî, *İskender-nâme* – Medine Mahmûdiye Kütüphanesi, 3112 (Özel no: 900)
- Ahmedî, *Cemşîd ü Hûrşîd* – Nuruosmaniye Kütüphanesi, 4188
- Ahmedî, *Cemşîd ü Hûrşîd* – Nuruosmaniye Kütüphanesi, 4189

- Ahmedî, *Cemşîd ü Hürşîd* – Nuruosmaniye Kütüphanesi, 4190
- Ahmedî, *Cemşîd ü Hürşîd* – İstanbul Üniversitesi, FY 442
- Ahmedî, *Cemşîd ü Hürşîd* – Süleymâniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa Kitaplığı 504
- Ahmedî, *Tervîhü'l-Ervâh* – Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Revan Bölümü 1681
- Ahmedî, *Tervîhü'l-Ervâh* – Topkapı Sarayı Kütüphanesi, H 1986
- Ahmedî, *Tervîhü'l-Ervâh* – Süleymâniye Kütüphanesi, Ayasofya Bölümü 3595
- Ahmedî, *Tervîhü'l-Ervâh* – Atatürk Kitaplığı, M. Cevdet 0.47
- Ahmedî, *Tervîhü'l-Ervâh* – Bosna-Hersek Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi, R 1266
- Ahmedî, *Tervîhü'l-Ervâh* – Manisa Kütüphanesi, Muradiye 1852
- Ahmedî, *Tervîhü'l-Ervâh* – Vatikan Kütüphanesi, Vat Turco 147
- Ahmedî, *Mirkâtu'l-Edeb* – Konya Mevlâna Müzesi Kütüphanesi, İhtisas Bölümü 2524/2
- Ahmedî, *Mirkâtu'l-Edeb* – Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Ahmed III. Bölümü 2732/4
- Ahmedî, *Mirkâtu'l-Edeb* – Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Yz. A. 499/1
- Ahmedî, *Mirkâtu'l-Edeb* – Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Yz. A. 163 (Mikro-Film 105 numara)
- Ahmedî, *Mirkâtu'l-Edeb* – Süleymâniye Kütüphanesi, Lala İsmail Paşa 644/1
- Ahmedî, *Mirkâtu'l-Edeb* – Manisa İl Halk Kütüphanesi, Genel 2848
- Ahmedî, *Mirkâtu'l-Edeb* – Süleymâniye Kütüphanesi, Şazeli 147/6
- Ahmedî, *Mirkâtu'l-Edeb* – İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Seminer Kütüphanesi, 3923
- Ahmedî, *Mîzânü'l-Edeb* – Konya Mevlâna Müzesi Kütüphanesi, İhtisas 2524/3 (Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, mikro-film arşivi 253)
- Ahmedî, *Miyâru'l-Edeb* – Konya Mevlâna Müzesi Kütüphanesi, İhtisas 2524/4 (Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, mikro-film arşivi 253)
- Ahmedî, *Bedâyî'u's-Sihr fî Sanâyi'i'ş-Şî'r* – Konya Mevlâna Müzesi Kütüphanesi, İhtisas Bölümü 2524/1 (Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, mikro-film arşivi 253)
- Ahmedî, *Bedâyî'u's-Sihr fî Sanâyi'i'ş-Şî'r* – Tahran Milli Kütüphanesi, 173 ف (Mikro-film Milli 1:178)
- Ahmedî, *Mi'râc-nâme* – Süleymâniye Kütüphanesi, Şazeli Tekkesi 110 (*İskender-nâme* içinde 16b-28b varakları arası)
- Ahmedî, *Mevlîd* – Süleymâniye Kütüphanesi, Şazeli Tekkesi 110 (*İskender-nâme* içinde 1b-16b varakları arası)

Tezler

Doktora Tezleri

- Akar, Metin (1987). “Türk Edebiyatında Manzum Mi'raçnâmeler”, Ankara Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.
- Akdoğan, Yaşar (1979). “Ahmedî Divanı I-II (Tenkitli Metin ve Dil Hususiyetleri)”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.
- Bağcı, Serpil (1989). “Minyatürlü Ahmedî İskendernameleri: İkonografik Bir Deneme”, Ankara Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.
- Demirbilek, Salih (2000). “Ahmedî'nin İskender-name Adlı Eseri Üzerinde İnceleme (Ses Bilgisi-Şekil Bilgisi-Cümle Bilgisi) Metnin Transkripsiyonu, Sözlük Çalışması”, Edirne Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.
- Erdem Günyüz, Melike (2001). “Ahmedî Divanı'nın Tahlili (2 cilt)”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.
- Gülüm, Emrah (2021). “Ahmedî Divânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.
- Kortantamer, Tunca (1973). “Leben und Weltbild des Altosmanischen Dichters Ahmedî Unter Besonderer Berücksichtigung Seines Diwans”, Klaus Schwarz Verlag, Freiburg im Breisgau, Deutschland, Basılmamış Doktora Tezi.
- Ördek, Şerife (2017). “Cemşîd ü Hurşîd Mesnevileri Ve Ahmedî İle Selmân-ı Sâvecî'nin Cemşîd ü Hurşîd Mesnevilerinin Mukayesesi”, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.
- Özer, Osman (1995). “Ahmedî, Tervîhü'l-Ervâh (Giriş-İnceleme-Metin)”, Elazığ Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.

- Temizel, Ali (2002). "Ahmedî'nin Farsça Eserleri -Tenkitli Metin-İnceleme-Tercüme ve İndeks-", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.
- Ünver, İsmail (1975). "Türk Edebiyatında Manzum İskender-nâmeler", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.

Yüksek Lisans Tezleri

- Akçay, Hasan (1999). "Ahmedî'nin İskender-nâmesi (Transkripsiyonlu Metin)", Şanlıurfa Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Alparslan, Hakan (2007). "Ahmedî Divanından 1-50. Gazellerin Şerhi", Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Aslan, Nursan (2010). "Ahmedî İskender-Nâme (1-1102 beyit) (dil incelemesi-metin-gramatikal dizin)", Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bağlama, Koray (Hazırlanıyor). "Ahmedî'nin Tervihü'l-Ervâh Adlı Eserinin Şekil Bilgisi Açısından İncelenmesi", Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hazırlanmakta Olan Yüksek Lisans Tezi.
- Çalışkan, Daniş (Hazırlanıyor). "Ahmedî Divanı'nda Sebk-i Horosanî ve Sebk-i Irakî", Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hazırlanmakta Olan Yüksek Lisans Tezi.
- Çalışkan, Zeynep (2019). "Ahmedî İskender-Nâme (2940-3926 Beyit) (Dil İncelemesi-Metin-Gramatikal Dizini)", Erzurum Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Doğan, Mikail (2013). "XV-XVI. Yüzyıl Osmanlı Şâirlerinin Dîvânlarında Biyografik Bilgi (Şâir ve Eser İsimleri)", Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ersoy, Ersen (2003). "XVI. Yüzyıl Kaynaklarına Göre Kütahyalı Şâirler ve Kütahya'da Edebi Muhit", Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Jafarova, Farida (2020). "14. Yüzyıl Divan Şiirinde Harf, Rakam Ve Sayı Simgeleri (Ahmedî, Yûnus Emre, Nesîmî, Kadî Burhâneddin)", Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kartal, Yağmur (2020). "14. Yüzyıl Anadolu Sahası Şairlerinden Kadî Burhaneddin, Ahmedî Ve Hoca Dehhânî'de Atasözleri Ve Deyimler", Mersin Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kocadere, Rûmeysa (2014). "Germiyanogulları Beyliği'nde Edebi Kültür ve Hayat", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Koç, Mustafa (2007). "Germiyanogulları Beyliği'nde İlmî ve Kültürel Hayat", İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Leblebici Nurtekin, Belma (2010). "Süleymâniye Kütüphanesi'ndeki Ahmedî Divanı'nın Tezhip Özellikleri (HAMİDİYE 1082)", Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Mimir, Damla (2012). "Ahmedî'nin İskender-namesinde XIV. Yüzyıl Sosyal Hayatı", Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ölürdönmez, Betül (Hazırlanıyor). "Ahmedî Divanı'nda Eskicil Ögeler", Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hazırlanmakta Olan Yüksek Lisans Tezi.
- Özer, Elif (Hazırlanıyor). "Ahmedî Divanında Sevgilinin Güzellik Unsurları", Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hazırlanmakta Olan Yüksek Lisans Tezi.
- Sel, Nursel (2010). "Ahmedî'yi Mitlerle Okumak", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Uğur, Fatih (2021). "Ahmedî Divanı'nda Tarihî, Efsanevî, Mitolojik Şahıslar Ve Arketipleri", Ankara Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Uğurlu, Mustafa (2009). "Roman Tekniği Açısından Cemşîd ü Hurşîd (Ahmedî)", Malatya İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yardımcı, İbrahim (2017). "Ahmedî, Kadî Burhaneddin ve Nesimî Divanlarında Rakip ve Ağyâr", Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yılmaz, Gülistan (2017). "Ahmedî Divanı'nda Dünyevileşme", Malatya İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Bitirme Tezleri

1. Ankara Üniversitesi DTCF'de hazırlanan bitirme tezleri:

- Akıncıoğlu, Tanseli (1971). "Ahmedî'nin Kasideleri", Basılmamış Lisans Tezi.
- Bora, Hülya (1978). "Ahmedî'nin İskender-nâmesi", Basılmamış Lisans Tezi.
- Dönmez, Nadir (1969). "Ahmedî Divanından 962 Gazelin Transkripsiyonu", Basılmamış Lisans Tezi.
- Erdem, Selma (1973). "Ahmedî'nin Tervîhü'l-Ervâh'ının Transkripsiyonu", Basılmamış Lisans Tezi.
- Güngör, Mediha (1973). "Ahmedî'nin Tervîhü'l-Ervâh'ı", Basılmamış Lisans Tezi.
- Özbalcı, Mustafa (1966). "Ahmedî'nin Esrâr-nâme Tercümesi", Basılmamış Lisans Tezi.
- Tamsoy, Naciye (1970). "Ahmedî'nin Kasideleri (35 Kasidenin Transkripsiyonu)", Basılmamış Lisans Tezi.

2. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde hazırlanan bitirme tezleri:

- 1050 Kenan (1934). "İslami Edebiyatta İskendername Mesnevisi: Firdevsi, Nizami, Ahmedî", Basılmamış Lisans Tezi.
- Akat, Sevim (1949). "Ahmedî'de Tasavvuf Umdeleri", Basılmamış Lisans Tezi.
- Altunkaş, Kemal Abbas (1949). "Ahmedî, Lâm Gazellerininin Aşk ve Tabiat Unsurları Bakımından Tetkiki", Basılmamış Lisans Tezi.
- Banarlı, Nihad Sami (1930). "Ahmedî ve İskendername Osmanlı Tarihi Kısmı 324 Beyit", Basılmamış Lisans Tezi.
- Baysal, Jale (1948). "Ahmedî Divanının Bir Kısım Kasidelerinde Din, Ahlâk, Hayat Felsefesi, Tabiat Temi", Basılmamış Lisans Tezi.
- Ergünlü, Atakan (1967). "İskendername - Ahmedî (Kısmen Metin, Tevârih-i Âl-i Osmân Bölümü, Dil Araştırması, İndeks)", Basılmamış Lisans Tezi.
- Genç, Nevin (1949). "Divan-ı Ahmedî Üzerinde Bir Tetkik (Kaf ve Kef Kafiye Gazeller Üzerinde)", Basılmamış Lisans Tezi.
- Keşkek, Banu (1949). "Ahmedî Divanı'nın "Sad, Dat, Tı, Zı, Ayn, Gayn" Kafiye Kasidelerinin İzahı Ve Tasavvufi Umdelerinin Şerhi", Basılmamış Lisans Tezi.
- Tevfik, Niyazi (1932). "Onbeşinci Asır Tarihçileri ve Eserleri", Basılmamış Lisans Tezi.
- Turan, Cahide (1948). "Ahmedî'nin Elif ve Be Kasidelerinde Tasavvufi Umdeler", Basılmamış Lisans Tezi.

Kitaplar

- Ahmedî (2018). *İskendername*, (Çev. Furkan Öztürk), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Akalın, Mehmet (1975). *Ahmedî, Cemşîd ü Hurşîd (İnceleme - Metin)*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Akdoğan, Yaşar (1988). *Ahmedî Divânı'ndan Seçmeler*, KTB Yayınları, Ankara.
- Akdoğan, Yaşar (1988). *İskender-nâme'den Seçmeler*, KTB Yayınları, Ankara.
- Atsız, Hüseyin Nihal (1949). *Ahmedî, Dâstân ve Tevârih-i Mülûk-i Âli Osman*, Türkiye Basımevi, İstanbul.
- Atsız, Hüseyin Nihal (2016). *Üç Osmanlı Tarihi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Babinger, Franz (1982). *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Banarlı, Nihad Sami (1939). *XIV. Asır Anadolu Şâirlerinden Ahmedî'nin Osmanlı Tarihi: Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-ı Âl-i Osman ve Cemşîd ve Hurşîd Mesnevisi*, Bürhaneddin Matbaası, İstanbul.
- Bayrak, M. Orhan (2002). *Osmanlı Tarihi Yazarları (Biyografi ve Bibliyografi)*, Milenyum Yayıncılık, İstanbul.
- Kanar, Mehmet (2011). *Ahmedî İskendername*, Say Yayınları, İstanbul.
- Kortantamer, Tunca (1993). *Eski Türk Edebiyatı Makaleler*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Köprülüzade, Mehmet Fuat (1931). *Eski Şâirlerimiz Divan Edebiyatı Antolojisi. XIII Ve XIV Üncü Asır: Mevlâna, Sultan Veled, Şeyyad Hamza, Yunus Emre, Hoca Dehhanî, Tursun Fakih, Gülşehri, Âşık Paşa, Sait Emre, Kaygusuz Aptal, Nesimi, Mes'ut, Şeyhoğlu, Ahmedî, Kadı Bürhanettin, Muallim Ahmet Halit* Kitaphanesi, İstanbul.
- Öztürk, Necdet ve Yıldız, Murat (2013). *İmparatorluk Tarihinin Kalemli Muhafızları: Osmanlı Tarihçileri: Ahmedî'den Ahmet Refik'e*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul.
- Şehsuvaroğlu, Bedii N. (1954). *Şâir ve Hekim Ahmedî (Hayatı ve Eserleri)*, İsmail Akün Matbaası, İstanbul.

- Tarlan, Ali Nihad (1936). *Divan Edebiyatında Tevhidler: Fasikül: I, Ahmedî, Şeyhî, Sadrî, Rabbanî, Bürhaneddin Matbaası, İstanbul.*
- Temizel, Ali (2005). *Ahmedî'nin Mîzânü'l-Edeb ve Miyâru'l-Edeb'i ve Tercümesi*, Tablet Kitabevi, Konya.
- Ünver, İsmail (1983). *Ahmedî, İskender-name (İnceleme - Tıpkıbasım)*, TDK Yayınları, Ankara.

Makaleler

- Abdullah Tansel, Fevziye (1939). "N. S. Banarlı, Dâsitân Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osmân ve Cemşid ü Hurşid Mesnevisi Hakkında", *Ülkü Halkevleri Dergisi*, C: XIII, S: 76, ss. 374-377.
- Acıduman, Ahmet (2013). "Şair ve Hekim Ahmedî'nin Tervihü'l-Ervâh Adlı Tıbbî Mesnevîsinde Çocukların Sağlığının Korunması Üzerine", *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, S: 56, ss. 218-227.
- Akalın, Mehmet (1994). "Ahmedî'nin Dili", *TDAY-Belâten* C: 37, S: 1989, ss. 9-153.
- Akdoğan, Yaşar (1989). "Mî'rac, Mî'racnâme ve Ahmedî'nin Bilinmeyen Mî'racnâmesi", *Osmanlı Araştırmaları*, C: IX, ss. 263-310.
- Alparslan, Ali (1960) "Ahmedî'nin Yeni Bulunan Bir Eseri: Mirkat-i Edeb", *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S: 10 (1), ss. 35-40.
- Ambros, Edith Gülçin (2005). "Aslan Ödüyü Neye Yarar? 1400 Sularında Anadolu'daki Tıbbî Birikimi Yansıtan Şair ve Hekim Ahmedî'nin Materia Medica'sı", *Yemek ve Kültür Dergisi*, S: 2, ss. 42-49.
- Atsız, Nihal (1925). "Ahmedî, Dâstân ve Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osmân". *Osmanlı Tarihleri I, Osmanlı Tarihinin AnaKaynakları Olan Eserlerin, Mühâssisler Tarafından Hazırlanan Metin, Tercüme veya Sadeleştirilmiş Şekilleri Külliyyatı, Ötüken Neşriyat, İstanbul*, ss. 1-35.
- Ayçiçeği, Bünyamin (2013). "Ahmedî (815/1412-13) ile Behiştî (917/1511-12?)'nin İskendernâme'lerinin Şekil ve Muhteva Bakımından Karşılaştırılması", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C: 10, ss. 129-204.
- Banarlı, Nihâd Sâmî (1936-1939). "XIV. Asır Anadolu Şairlerinden Ahmedî'nin Osmanlı Tarihi: Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman ve Cemşid ve Hurşid Mesnevîsi", *Türkiyat Mecmuası*, C: VI, ss. 49-176.
- Banarlı, Nihad Sami (1953). "Nasreddin Hoca ve Ahmedî", *Hürriyet Gazetesi*, 18.3.1953.
- Çetin, Nihat M. (1952). "Ahmedî'nin Bilinmeyen Birkaç Eseri", *İÜEF Tarih Dergisi*, C: II (3-4), ss. 103-108.
- Çetin, Nihat M. (1965). "Ahmedî'nin Mirkatü'l-Edeb'i Hakkında", *Türkiyat Mecmuası*, C: XIV, ss. 217-230.
- Dağtekin, Hüseyin (1964). "Tebrizli Ahicük ve Bunun Ahmedî'nin İskendernâme'sindeki Yeri", (Fransızca Aslı: Franz Taeschner), *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C: 2, S: 2, ss. 285-290.
- Dalyan, Ayşe (2016). "Ahmedî'nin Bir Medhiyesinde Osmanlı Sosyal Hayatına Dair İzler: Gazi Tipi-Kul Tipi", *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi (TÜBAR)*, S: 40, ss. 45-68.
- Demirbilek, Salih (2017). "Ahmedî'nin İskender-nâme'sinde Ölüm ve Mahiyeti", *Studies Of The Ottoman Domain*, C: 7, S: 13, ss. 199-210.
- Durgut, Nurten & Ortaç, Khairullah (2019). "Ahmedî Divanı'nda Zekât", *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S: 16, ss. 331-339.
- Gökcan Türkoğlan, Melike (2009). "Ahmedî'nin 'İskendernâme'sinde Kadın Hükümdar Modeli ve Kraliçe Kaydafa", *Turkish Studies*, S: 4/7, ss. 760-773.
- Gökcan Türkoğlan, Melike (2010). "Siyasetnâmeler ve Bir Siyasetnâme Örneği Olarak Ahmedî'nin İskendernâme'si", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S: 3/12, ss. 418-430.
- Gökcan Türkoğlan, Melike (2011). "Ahmedî'nin Cemşid ü Hurşid ve Şeyhoğlu Mustafa'nın Hurşidnâme Adlı Eserlerinin Perspektifinden XIV. Yüzyılda Sosyal Hayat", *Turkish Studies*, S: 6/2, ss. 107-129.
- Güler, Meryem ve Babür, Yusuf (2020). "Ahmedî Divanı'nda Hasta Kavramı ve Göz Hastalıkları", *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C: 13, S: 1, ss. 42-60.
- Hunutlu, Ümit (2018). "Yeni Bir Nüshasıyla Ahmedî'nin Miraç-Namesi", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-BELLETEM*, C: 66, S: 2, ss. 281-349.
- İpek, Abdulmuttalip (2017). "Ahmedî Divanı'nda Saç-Meş'ar Münasebeti", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, S: 8, ss. 57-67.
- Kadioğlu, İdris (2011). "Kılıç-Kalem Münazarası", *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi Prof. Dr. Mahmut Kaplan Armağan Sayısı*, C: 9, S: 2, ss. 161-180.

- Karaduman, Ruken (2020). "Ahmedî Divânında Kozmik Unsurların Kullanımı", *Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür Sanat-Mimarlık Dergisi*, S: 6, ss. 274-292.
- Kortantamer, Tunca (1980). "Yeni Bilgilerin Işığında Ahmedî'nin Hayatı", *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, S. 1, ss. 165-186.
- Mimir, Damla (2012). "Ahmedî'nin "Cemşid u Hurşid" Mesnevisinin Sosyal Zemini", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S: 47, ss. 147-175.
- Mum, Cafer (2018). "Ahmedî'nin İskender-Nâme Mesnevisinde Bir Aşk-nâme: "Işkıyyât-ı İskender", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, S: 6(13), ss. 318-342.
- Özer, Hasan ve Çam, Hatice (2016). "Ahmedî'nin "Fî Kâfiyetü's Sîn Der-Medh-İ Emîr Sül mân" Adlı Methiyesinin Dil Özelliği Açısından İncelenmesi", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S: 39, ss. 79-94.
- Pektaş, Mehmet (2010). "XIV. Yüzyıl Divan Şiirinde Şairin Sevgili Karşısındaki Konumu", *Turkish Studies*, S: 5/3, ss. 479-491.
- Sılay, Kemal (1991). "Ahmedî'nin Osmanlı Tarihinde Arasöz (Digression) Tekniğinin Kullanımı Ve İşlevi", *Türkoloji Dergisi*, C: 9/1, ss. 153-162.
- Temizel, Ali (2003). "Ahmedî'nin Bedâ'î u's-Sihr Fî Sanâ'î'î's-Şî'r İsimli Eserindeki Türkçe ve Farsça Şiirleri", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S: 14, ss. 89-105.
- Tezcan, Nuran (2015). "Anadolu'da Adab'ın Kurucusu Olarak Ahmedî ve Gülşah Mesnevisi", *Journal of Turkish Studies – Türklük Bilimi Araştırmaları*, C: 44, ss. 437-453.
- Timur, Kemal (2000). "Şair Ahmedî". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S: 4, ss. 245-250.
- Turan, Muhittin (2014). "Ahmedî Divanı'nda Kuşlar". *ASOS Journal*, S: 7, ss. 23-37.
- Ünver, İsmail (1977). "Ahmedî'nin Cemşid ü Hurşid Mesnevisi Üzerine", *Türkoloji Dergisi*, C: VII, S: 1, ss. 171-180.
- Ünver, İsmail (1977). "Ahmedî'nin İskender-namesindeki Mevlid Bölümü", *TDAY-Belleten*, C: 25, S: 1977, ss. 355-411.
- Yilter, Sait (2020). "Ahmedî'nin Gazellerinin Mahlas Beyitlerinde Şiir Ve Şair Üzerine Düşünceleri", *Littera Turca*, S: 6/4, ss. 1041-1066.

Bildiriler

- Açıl, Berat (2018). "Anadolu'da Kültürel İktidarın Kökleri: Ahmedî Örneği", *Ahmedî Sempozyumu*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2 Mayıs 2018.
- Avcı, İsmail (2018). "Aristo'nun İskender'e Nasihatleri ve İskendernamelere Yansımaları", *Ahmedî Sempozyumu*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2 Mayıs 2018.
- Ay, Alper (2018). "Ahmedî'nin Tevhidleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Ahmedî Sempozyumu*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2 Mayıs 2018.
- Ayçiçeği, Bünyamin (2018). "Ahmedî Divanında Harf ve Kelime Oyunları", *Ahmedî Sempozyumu*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2 Mayıs 2018.
- Aydınbaş, Elif (2018). "Câmî ile Ahmedî'nin İskender-nâmeleri'nin Şekil ve Muhteva Bakımından Karşılaştırılması". *Karaman Uluslararası 1. Dil ve Edebiyat Kongresi*, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, 7-9 Kasım 2018.
- Çakır, M. Sefa (2018). "Ahmedî ve Eserleri Üzerine Yapılan Çalışmalar", *Ahmedî Sempozyumu*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2 Mayıs 2018.
- Demir, Hamit (2018). "Ahmedî'nin Kur'an-ı Kerim Müktesebatı", *Ahmedî Sempozyumu*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2 Mayıs 2018.
- Kartal, Ahmet (2018). "Ahmedî'nin Mesneviciliği", *Ahmedî Sempozyumu*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2 Mayıs 2018.
- Kaya, Hasan (2018). "Ahmedî Divanında Cinaslar", *Ahmedî Sempozyumu*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2 Mayıs 2018.
- Kemikli, Bilal (2018). "Bir Kurucu Şair: Ahmedî, Dönemi ve Eserleri", *Ahmedî Sempozyumu*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2 Mayıs 2018.
- Özer, Osman (2018). "Ahmedî ve Tervihu'l-Ervâh", *Ahmedî Sempozyumu*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2 Mayıs 2018.
- Özköse, Kadir (2018). "Ahmedî Divanında Aşk Derdi", *Ahmedî Sempozyumu*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2 Mayıs 2018.

- Süer, Ramazan (2018). "İskendername'deki Mevlid Bölümü Üzerine Bir Değerlendirme", *Ahmedî Sempozyumu*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2 Mayıs 2018.
- Temizel, Ali (2018). "Ahmedî'nin Farsça Eserleri", *Ahmedî Sempozyumu*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2 Mayıs 2018.
- Turgut, Ali Kürşat (2020). "Ahmedî'nin İnsan Tasavvuru -İskendernâme Örneği-", *Uluslararası 14. Ve 15. Yüzyıl İslam Düşüncesinde Felsefe, Kelam Ve Tasavvuf Sempozyumu II*, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 13-17 Temmuz 2020.
- Yıldırım, Yusuf (2018). "Ahmedî'nin Yusuf u Züleyha'sına Dair", *Ahmedî Sempozyumu*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2 Mayıs 2018.
- Yıldız, Alim (2018). "Ahmedî'nin Memleketine Dair", *Ahmedî Sempozyumu*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2 Mayıs 2018.

Ansiklopedi ve Sözlük Maddeleri

- Akdoğan, Yaşar (2008). "Ahmedî (Taceddin, Hızır)", *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, C: 1, ss. 168-169.
- *AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi* (2004). "Ahmedî", Ana Yayıncılık & Encyclopedia Britannica Inc. İşbirliği, C: 1, ss. 234.
- *Bilgiler Webster Mikropedya* (1990). "Ahmedî", Grolier Inc. Yayınevleri, C: 2, ss. 43.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedi* (1986). "Ahmedî", Milliyet Gazetesi Yayınları, C: 1, ss. 203-204.
- *Büyük Lügat ve Ansiklopedi* (1990). "Ahmedî", Meydan Yayınevi, İstanbul, C: 1, ss. 175.
- Danişmend, İsmail Hami (2011). "Ahmedî", *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. Doğu Kütüphanesi, İstanbul, C: 1 (m. 1258-1512 - h. 656-918).
- Ergun, Sadettin Nüzhet (1936). "Ahmedî", *Türk Şairleri*, C: I, ss. 369-384.
- Gibb, E. J. Wilkinson (1999). "Ahmedî", *Osmanlı Şiir Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, ss. 172-196.
- *Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi* (1999). "Ahmedî", Görsel Yayınlar, C: 1, ss. 184.
- *Hayat Ansiklopedisi* (1961). "Ahmedî", Hayat Yayınları, İstanbul, C: 1, ss. 51.
- Işık, İhsan (2004). "Ahmedî", *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*, Elvan Yayınları, Ankara, C: 1, ss. 44.
- Işık, İhsan (2006). "Ahmedî", *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, Elvan Yayınları, Ankara, C: 1, ss. 85.
- İpekten, Haluk, vd. (1988). "Ahmedî", *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, C: 1, ss. 20-21.
- Karaalioğlu, Seyit Kemal (1969). "Ahmedî", *Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, ss. 17.
- Karaalioğlu, Seyit Kemal (1982). "Ahmedî", *Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, ss. 16.
- Karaalioğlu, Seyit Kemal (1982). "Ahmedî", *Edebiyatımızda Şair ve Yazarlar*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, ss. 10-11.
- Kartal, Ahmet (2015). "Ahmedî, Taceddin İbrâhîm bin Hızır", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Online Ansiklopedi).
- Kocatürk, Vasfi Mahir (2016). "Ahmedî", *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi - Başlangıçtan Bugüne Kadar Türk Edebiyatının Tarihi, Tahlili ve Tenkidi*, İKÜ Yayınları, İstanbul, ss. 105-108.
- Köprülü, Mehmet Fuat (1978). "Ahmedî", *İslam Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, C: 1, ss. 216-221.
- Köprülüzade, Mehmet Fuat ve Süleyman, Şehabettin (1914). "Ahmedî", *Yeni Osmanlı Tarih-i Edebiyatı*, Şirket-i Mürettibiye Matbaası, İstanbul.
- Kut, Günay (1989). "Ahmedî", *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul, C: 2, ss. 165-167.
- Necatigil, Behçet (1991). "Ahmedî", *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yayınları, İstanbul, ss. 15.
- Özkırmı, Atilla (1982). "Ahmedî", *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cem Yayınevi, İzmir, C: 1, ss. 51.
- Özkırmı, Atilla (2004). "Ahmedî", *Türk Edebiyatı Tarihi (Ansiklopedik)*, İnkılap Yayınları, İstanbul, C: 1, ss. 42-43.
- Şentürk, Ahmet Atilla (2013). "Ahmedî", *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 5-13.
- Tahir, Mehmet (2016). "Ahmedî", *Osmanlı Müellifleri*, TÜBA Yayınları, Ankara, C: 2, ss. 493-495.
- *Türk Ansiklopedisi* (1968). "Ahmedî", Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, C: 1, ss. 240-241.

- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler* (1977). "Ahmedî", Dergâh Yayınları, İstanbul, C: 1, ss. 79-80.

Yabancı Dilde Yapılan Çalışmalar

- Ambros, Edith Gülçin (1998). "Beans for a cough, lion's gall for a laugh: the poet and physician Ahmedî's materia medica as a mirror of the state of the art around 1400 in Anatolia", *Acta Viennensia Ottomanica*, Akten des 13. CIEPO-Symposiums (Comité International des Études Pré-Ottomanes et Ottomanes) vom 21. bis 25. September 1998. Editör Markus Köhbach, Gisela Proch{zka-Eisl, Claudia Römer. Wien: Im Selbstverlag Des Instituts Für Orientalistik, 1999: p. 21-27.
- Ambrosio, Alberto Fabio (2008). "Ahmedî et son Iskendername: un Alexandre des deux modes", *Quaderni di Studi Indo-Mediterranei* 1, p. 195-208.
- Aslanov, Vagif İmamali (1966). "Akhmedi i Ego 'Iskender-name' (Ahmedi and his 'Iskendername')", *Narodi Azii i Afriki (The People of Asia and Africa)*, Moscow, No: 4, p. 161-175.
- Brockelmann, Carl (1919). "Altosmanische Studien I. Die Sprache 'Âşık Paşas und Ahmedîs'", *ZDMG*, No: 73.
- Çetin, Yeşim (2019). "The Alexander Romance Tradition: Ahmedi, His Sources, And The Reception Of His Sources İn The 15th-16th Century", İstanbul Sabancı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Fodor, Pal (1984). "Ahmedî's Dâsitân as a Source of Early Ottoman History", *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, Vol. 38, No. 1/2, p. 41-54.
- Goodwin Sawyer, Caroline (1996). "Sword of conquest, dove of the soul: political and spiritual values in Ahmedi's Iskandarnama" in: Bridges, M. – Bürgel, J. Ch. (eds): *The problematic of power, eastern and western representations of Alexander the Great*. Bern-Berlin-Frankfurt-am-Main (Schweizer Asiatische Studien, Monographie 22), p. 135-147.
- Goodwin Sawyer, Caroline (1997). "Alexander, history, and piety: a study of Ahmedi's 14th-century Ottoman İskendername", Columbia University, Degree of Doctor of Philosophy in the Graduate School of Arts and Sciences.
- Goodwin Sawyer, Caroline (2003): "Revising Alexander: Structure and Evolution Ahmedî's Ottoman Iskendername (c. 1400)", *Edebiyat*, Vol. 13, No. 2, p. 225-243
- Goodwin Sawyer, Caroline (2005). "The seafaring episode in Ahmedi's Ottoman Iskendername", *Journal of Turkish Studies*, Vol. 29, p. 289-317.
- Grube, Ernst J. (1987). "Date of Venice Iskandar-nâma", *Islamic Art C: II*, p. 187-195.
- Güler, Kamil Erdem (2013). "Thirst for wisdom, lust for conquest: Ahmedi's 14th century Ottoman Alexander romance", Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Küçükhüseyin, Şevket (2016). "The Ottoman Historical Section of Ahmedî's İskendername: An Alternative Reading in the Light of the Author's Personal Circumstances", in *Islamic Literature and Intellectual Life in Fourteenth-and Fifteenth-century Anatolia*, eds. A.C.S. Peacock and Sara Nur Yıldız, Würzburg: Ergon Verlag.
- Lewis, G. L. (2012). "Ahmedî", *The Encyclopaedia of Islâm – Second Edition*.
- Menage, V. L. (1975). "Reviews 'Leben und Weltbild des altosmanischen Dichters Ahmedi unter besonderer Berücksichtigung seines Diwans' by Tunca Kortantamer", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, University of London, Vol. 38, No. 1, p. 160-162.
- Mengüç, Murat Cem (2019). "Bringing the Past Together: Ahmedi's Narrative of Ottoman History and Two Later Texts", *Islamic History and Civilization*, Vol. 166, Classical Historiography chapter: 4, p. 125-144.
- Obratsov, Aleksey Vasilyeviç (1991). "Struktura "Iskender-name" Achmedi.", Rusya Leningrad Devlet Üniversitesi, Filoloji Kandidatlık Tezi.
- Pantučkava, Eva (1973). "Zur Analyse eines der historischen Bestandteile von Ahmedîs İskendername", *Archiv Orientalni*, Vol. 41, p. 28-41.
- Petrosyan, I. E. (1995). "An illustrated Turkish manuscript of 'Iskendername' by Ahmedî", *Manuscripta Orientalia International Journal for Oriental Manuscript Research*, Vol. 1, No. 2, p. 47-61.

- Röhrborn, Klaus (1976). "Reviewd Work: Leben und Weltbild des altosmanischen Dichters Ahmedî unter besonderer Berücksichtigung seines Diwans. (Islamkundliche Untersuchungen. 22) by Tunca Kortantamer". *Zeitschrift der Deutschen Morgenlandischen Gesellschaft*, Vol. 126, No. 1, p. 210.
- Sılay, Kemal (1992). "Ahmedî's History of the Ottoman Dynasty", *Journal of Turkish Studies*, Vol. 16, p. 129-200.
- Sılay, Kemal (2004). "Ahmedî, Tâceddîn İbrâhîm bin Hızır, Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osmân Gazv-i İşân bâ-Küffâr = History of the Kings of the Ottoman lineage and Their Holy Raids Against the Infidels", Cambridge, MA, Harvard University (*Sources of Oriental Languages and Literatures*, Turkic Sources, 55).
- Süsseim, Karl (1960). "Ahmedî", *The Encyclopaedia of Islâm – First Edition*.
- Szantho, Ivan (2009). "An illustrated 'Iskendenâme' of Ahmedî at the Hungarian Academy of Sciences", *Thirteenth International Congress of Turkish Art*, proceedings. Ed. Geza David and Ibolya Gerelyes. Budapest: Hungarian National Museum, p. 651-666.
- Taeschner, Franz (1956). "Der Achidschuk von Tebriz und seine Erwähnung im Iskendernâme des Ahmedî", *Chariseria Orientalia*, Praha, p. 338-344.
- Tekin, Başak Burcu (2014). "The Mi'râj Miniatures Of Venice Ahmadi Iskandar-Nâma: An Assesment According To Timurid Tradition" *Milli Folklor Dergisi*, S: 104, ss. 85-98.
- Temizel, Ali (2007). "Nazirân-i Düst... Nigâhî be-Âsâr ve Zindegî-yi Ahmedî (753-815/1334-1413)", *Pol-e Firuzeh*, Special Issue: Turkey, Tehran, Vol. 5, p. 131-142.
- Temizel, Ali (2012). "Âsâr-i Fârsî-i-yi Ahmedî Germiyânî der Âmuzeş-i Senâyi'-i Edebî der sede-yi heştom-i hicrî der Âsyâ-yi Segîr", *Nohestin Hemayiş-i Beynelmileli Gosteriş-i Zebân ve Edebiyât-i Farsî-Çeşmendâz, râhkârâ ve mevânî*, *Vizâret-i Ferheng velrşâd-i İslâmî-Şûrâ-yi Gosteriş-i Zebân ve Edebiyât-i Farsî*, 27-28 Dey-1390/17-18 Ocak-2012, Tehran, Çekide-i Mekalat, p. 62.
- Temizel, Ali (2020). "Ahmedî-yi Germiyani And Education Og Literary Arts İn Anatolia İn Hijri Eighth Century", *Actas del VII congreso de la Sociedad Española de Iranología (SEI), celebrado en Madrid los días 16 y 17 de octubre de 2017*, p. 141-156.
- Turna, B. Babür (2009). "Perception of history and the problem of superiority in Ahmedî's Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman", *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, Vol. 62, No. 3, p. 267-283.

SONUÇ

Ahmedî, gerek Divan edebiyatının kurucularından olması, gerek Anadolu Türkçesi ile Eski Türkçe arasında köprü olması, gerekse de Divan şiiri geleneği ve hayal dünyasına yaptığı büyük katkılar vesilesiyle Osmanlı edebiyatının sayılı şairleri arasına girmeyi başarmıştır. Şairliğinin yanında bürokrat, tarihçi, hekim ve âlim olan Ahmedî, bu çok yönlü karakterinin sayesinde nerede ve kimin yanında olursa olsun saygı görmüş; döneminde ve kendinden sonraki dönemlerde yetişmiş olan aydın kesimi tesiri altına alabilmiş biridir. Edebî camiada bu kadar kabul görmesinin bir neticesi olarak da eserleri defalarca istinsah edilmiş ve elden ele, dilden dile dolaşmıştır. Özellikle *İskendernâme'si* sayesinde mesnevi alanında; *Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-ı Âl-i Osmân'ı* sayesinde tarih alanında, *Tevâhî'l-Eroâh'ı* sayesinde tıp alanında ve *Dîvân'ı* sayesinde edebiyat alanında ne kadar yetkin olduğunu kanıtlamış büyük bir şairdir. Bu büyüklüğünün neticesinde de hem kendisi hem de eserleri birçok çalışmaya ilham kaynağı olmuştur.

Bibliyografya çalışmalarının günümüz teknolojisinin de ilerlemesi neticesinde bir zorunluluk haline geldiği aşikardır. Konular bağlamında hazırlanan bibliyografyalar gibi kişiler bağlamında hazırlanan bu tarz bibliyografyalar da alandaki büyük bir eksikliği kapatacak mahiyettedir. Bu nedenle bu çalışmayla hem Şair Ahmedî'nin hayatına ve eserlerine derinlemesine bir bakış atılmış olmak hem de Ahmedî hakkında bugüne kadar hazırlanmış bütün çalışmaların künye bilgilerini tespit ederek ilgililere aktarmak amaçlanmıştır.

Günümüz teknolojisinin getirdiği akademik yayın yapma kolaylığı sayesinde her gün onlarca makale yayınlanabilmektedir. Biz bu makaleyi hazırlarken bir yandan yeni makaleler okuyuculara servis edilmektedir. Bu nedenle bu çalışmamızda bir takım eksiklikler ve hataların olmasının mazur karşılanması en büyük temennimizdir. Bu çalışma, ilerleyen zaman içerisinde yeni bilgilerle revize edilebilir; bibliyografya kısmı düzenli olarak güncellenerek devam ettirilebilir ve Ahmedî hakkında yeni çalışmalarla, başka kişilere ait yeni bibliyografya çalışmalarına kaynaklık edebilir.

KAYNAKÇA

- Akalın, Mehmet (1975). Ahmedî, Cemşid ü Hurşid (İnceleme - Metin). Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Akar, Metin (1987). *Türk Edebiyatında Manzum Mi'racnâmeler*. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akdoğan, Yaşar (1989). Mi'rac, Mi'racnâme ve Ahmedî'nin Bilinmeyen Mi'racnâmesi. *Osmanlı Araştırmaları*, C: IX, ss. 263-310.
- Akdoğan, Yaşar (2008). "Ahmedî (Taceddin, Hızır)". Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, C: 1, ss. 168-169.
- Banarlı, Nihad Sami (1939). *XIV. Asır Anadolu Şâirlerinden Ahmedî'nin Osmanlı Tarihi: Dâsitân-ı Tevârîh-i Mülûk-ı Âl-i Osman ve Cemşid ve Hurşid Mesnevisi*. İstanbul: Bürhaneddin Matbaası.
- Danişmend, İsmail Hami (2011). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Demirbilek, Salih (2000). *Ahmedî'nin İskender-name Adlı Eseri Üzerinde İnceleme (Ses Bilgisi-Şekil Bilgisi-Cümle Bilgisi) Metnin Transkripsiyonu, Sözlük Çalışması*. Basılmamış Doktora Tezi, Edirne Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğanbaş, Muzaffer (2016). *Amasya Kitabeleri ve Mezar Taşları*. Amasya: Amasya Valiliği Yayınevi.
- Ersoy, Ersen (2003). *XVI. Yüzyıl Kaynaklarına Göre Kütahyalı Şâirler ve Kütahya'da Edebî Muhit*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gülüm, Emrah (2021). *Ahmedî Divânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)*. Basılmamış Doktora Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kartal, Ahmet (2015). Ahmedî, Tâceddin İbrâhîm bin Hızır. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (Online Ansiklopedi)*, (Çevrimiçi) <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ahmedi-taceddin-ibrahim-bin-hizir>
- Kartal, Ahmet (2018). "Ahmedî'nin Mesneviciliği", *Ahmedî Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Matbaası, Sivas, ss. 19-84, 2 Mayıs 2018.
- Kortantamer, Tunca (1980). Yeni Bilgilerin Işığında Ahmedî'nin Hayatı. *EÜ Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, S: 1, ss. 165-186.
- Kortantamer, Tunca (1993). *Eski Türk Edebiyatı Makaleler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Levend, Ağâh Sırrı (1988). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Mîmir, Damla (2012). *Ahmedî'nin İskender-namesinde XIV. Yüzyıl Sosyal Hayatı*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Olca, Osman Fevzi (2016). *Amasya Hatıraları "Bildiklerim-Gördüklerim-İştiklerim ile Amasya"*. Amasya: Amasya Valiliği Yayınevi.
- Özer, Osman (2018). Ahmedî ve Tervîhu'l-Ervâh. *Ahmedî Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Matbaası, Sivas, ss. 223-238, 2 Mayıs 2018.
- Pala, İskender (2005). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Süer, Fatih Ramazan (2018). İskendername'deki Mevlid Bölümü Üzerine Bir Değerlendirme. *Ahmedî Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Sivas Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Matbaası, ss. 153-162.
- Şehsuvaroğlu, Bedii N. (1954). *Şair ve Hekim Ahmedî (Hayatı ve Eserleri)*. İstanbul: İsmail Akün Matbaası.
- Temizel, Ali (2002). *Ahmedî'nin Farsça Eserleri -Tenkitli Metin-İnceleme-Tercüme ve İndeks-*. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Temizel, Ali (2018). Ahmedî'nin Farsça Eserleri. *Ahmedî Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Matbaası, ss. 109-132.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1932). *Kütahya Şehri*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Ünver, İsmail (1977). Ahmedî'nin İskender-namesindeki Mevlid Bölümü. *TDAY-Belleten*, ss. 355-411.
- Ünver, İsmail (1983). *Ahmedî, İskender-name (İnceleme - Tıpkıbasım)*. Ankara: TDK Yayınları..
- Yavuz, Kemal (2017). *Bir Ömrün Yazıları-I*. İstanbul: Nizamiye Akademi.
- Yıldız, Alim (2018). Ahmedî'nin Memleketine Dair. *Ahmedî Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Matbaası, ss. 15-18.